

РЕФЕРАТ

Структура дипломної роботи: 103 стор., 33 рис., 18 табл., 8 формул, 68 використаних джерел літератури, 5 додатків.

ЦІННІ ПАПЕРИ, ПОРТФЕЛЬ ЦІННИХ ПАПЕРІВ, ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ, ЕМІСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, РИЗИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, АНАЛІЗ СТРУКТУРИ, ЕМІТЕНТИ; ІНВЕСТОРИ.

Об'єктом дослідження є діяльність ПАТ КБ «Приватбанку» на ринку цінних паперів.

Предметом дослідження є теоретичні засади діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» на ринку цінних паперів та механізм її реалізації в Україні.

Метою дипломної роботи є узагальнення теоретичних засад діяльності банків на ринку цінних паперів та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення операцій з ними в ПАТ КБ «Приватбанку».

В дослідженні використані системний та абстрактний методи аналізу та синтезу, економіко-статистичні та економіко-математичні методи, прийоми групування, класифікації та графічного представлення результатів дослідження.

В результаті дослідження досліджено участь банків на ринку цінних паперів, проаналізовано сучасний стан інвестиційної діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» та основні ризики, пов'язані з нею. Запропоновано алгоритм формування політики інвестиційної діяльності з урахуванням макроекономічних факторів та макропрогнозів на майбутній проміжок часу для ПАТ КБ «Приватбанку».

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ.....	7
1.1. Діяльність банків на ринку цінних паперів: цілі та функції	7
1.2. Види діяльності банків на ринку цінних паперів.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНКУ»	36
2.1. Дослідження стану інвестиційної діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» в порівнянні з іншими банками України	36
2.2. Аналіз структури операцій з цінними паперами ПАТ КБ «Приватбанку»	40
2.3. Аналіз дохідності та прибутковості інвестиційних операцій банку	51
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ.....	61
3.1. Ризики інвестиційної діяльності банків.....	61
3.2. Методи управління інвестиційним ризиком в ПАТ «Приватбанку»	69
3.3. Методологічне забезпечення удосконалення оцінки та управління ризиками інвестиційної діяльності ПАТ КБ «Приватбанку».....	82
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	97
ДОДАТКИ.....	104

ВСТУП

Банківська система відіграє дуже важливу роль у господарській структурі країн з розвиненими ринковими відносинами. Через неї проходить великий обсяг грошових розрахунків і платежів підприємств, організацій і населення.

Вона мобілізує і перетворює в активно діючий капітал тимчасово вільні грошові кошти, заощадження та доходи різних класів і верств населення, виконує різноманітні кредитні, посередницькі, інвестиційні, довірчі та інші операції. Незважаючи на те, що банки на українському організованому ринку є лідерами за обсягами торгів корпоративними облігаціями та державними борговими цінними паперами, частка цінних паперів в їх активах незначна.

В Україні на даній час комерційні банки виступають основними фінансовими інститутами, що формують інфраструктуру ринку цінних паперів.

Отже подальший розвиток теоретичних засад та розробка практичних рекомендації щодо вдосконалення операцій банків з цінними паперами є вкрай актуальними сьогодні.

Метою магістерської роботи є узагальнення теоретичних засад діяльності банків на ринку цінних паперів та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення операцій з ними в ПАТ КБ «Приватбанку».

Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання дослідження, спрямовані на її досягнення:

- узагальнити сучасні теоретичні підходи на управління операціями банків з цінними паперами та визначити основні їх види;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку інвестиційної діяльності в ПАТ КБ «Приватбанку» на ринку цінних паперів України;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення операцій з цінними паперами в ПАТ КБ «Приватбанку».

Об'єктом дослідження є діяльність ПАТ КБ «Приватбанку» на ринку цінних паперів.

Предметом дослідження є теоретичні засади діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» на ринку цінних паперів та механізм її реалізації в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнотеоретичні та спеціальні методи. Для вирішення поставлених завдань використовувалися наступні методи: системний та абстрактний методи аналізу та синтезу, економіко-статистичні та економіко-математичні методи, прийоми групування, класифікації та графічного представлення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що визначають умови інвестиційної діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів України, аналітичні дані Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Асоціації українських банків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

1.1. Діяльність банків на ринку цінних паперів: цілі та функції

Ринок цінних паперів – сегмент фінансового ринку, що опосередковує рух інвестиційних ресурсів і являється своєрідним індикатором економічної активності, є одним з каналів просування заощаджень у реальний сектор економіки. Процес організації, функціонування та розвитку ринку цінних паперів в Україні тісно пов'язаний із банків, які відіграють активну роль в організації руху фінансових потоків. Роль банківських установ на ринку цінних паперів обумовлена їх можливостями залучати тимчасово вільні кошти та спроможністю ефективно використовувати акумульовані фінансові ресурси для задоволення фінансових потреб реального сектору економіки [17].

Виникнення і функціонування ринку цінних паперів тісно зв'язано з функціонуванням ринку реальних капіталів, тобто матеріальних цінностей – товарів. На визначеному етапі історичного розвитку з'являються цінні папери – фондові активи. Вони відображенням - титулом власності реально існуючого капіталу, а ринок, де це здійснюється, називається ринком цінних паперів. Його називають також фондовим ринком.

Ринок цінних паперів охоплює частково як кредитні відносини шляхом включення в свою сферу ринку боргових інструментів (ринку облігацій), так і відносини співвласності, що виникають на ринку власності (ринок акцій). Ринок цінних паперів являє собою сукупність економічних відносин, зв'язаних з емісією, розміщенням, купівлею-продажем цінних паперів, а також державним та інституційно-правовим їх регулюванням. Ринок цінних паперів підрозділяється на такі основні сегменти (рис.1.1) [56].

Рис. 1.1. Складові елементи ринку цінних паперів

Розглянемо основні особливості кожного виду ринку.

Первинний ринок являє собою ринок, що складається в процесі випуску цінних паперів. Учасниками такого ринку виступають емітенти й інвестори.

Ринкові взаємини між ними можуть бути безпосередніми або здійснюватися через посередників – андеррайтерів та дилерів.

Вторинний ринок припускає подальший перехід випущених цінних паперів із власності одних інвесторів у власність інших інвесторів або з власності дилерів у власність інвесторів. Основними посередниками вторинного ринку є брокери. Таким чином, первинний ринок цінних паперів можна визначити як сукупність правовідносин, пов'язаних з розміщенням цінних паперів, а вторинний ринок цінних паперів – сукупність правовідносин, пов'язаних з обігом цінних паперів.

Національний ринок цінних паперів являє собою ринкові відносини, що встановлюються і діють на території визначеної країни з приводу цінних паперів, випущених емітентами, зареєстрованими відповідно до законодавства даної країни.

Визначення міжнародного ринку цінних паперів може мати декілька різних значень:

- ✓ міжнародним ринком цінних паперів називають ринки країн, у обороті яких знаходяться цінні папери, випущені іноземними емітентами;
- ✓ міжнародний ринок може охоплювати ринки, участь у яких можуть вільно приймати як національні інвестори, так і іноземні;
- ✓ поняття міжнародний ринок цінних паперів може застосовуватися у випадку, коли одні та ті ж самі цінні папери є в обігу на території різних країн.

Під державним ринком цінних паперів розуміють ринкові взаємовідносини, що складаються під час купівлі-продажу державних цінних паперів (облігацій, векселів, казначейських зобов'язань).

Корпоративним ринком цінних паперів є ринкові відносини з приводу купівлі-продажу цінних паперів, випущених підприємствами, організаціями.

Банки, як правило, є активними інвесторами на державному ринку цінних паперів. Що стосується активної ролі банків на корпоративному ринку цінних паперів, то це визначається законодавством кожної країни [56].

Ще одним різновидом ринку цінних паперів є його поділ на біржовий та позабіржовий (див. рис. 1.1.)

Під біржовим (фондовим) ринком розуміють торгівлю цінними паперами, що здійснюється на фондових біржах. «Фондовим» ринок називається тому, що на ньому котируються лише так звані «фондові цінні папери». Вони мають таку назву, перш за все, тому, що за їх допомогою створюються як статутні фонди акціонерних підприємств, так і збільшуються кошти підприємств та держбюджету шляхом випуску корпоративних та державних облігацій. Всі інші цінні папери до фондових цінних паперів (суворо кажучи) не відносяться.

Фондовий ринок можна визначити як сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення обігу та обліку цінних паперів і похідних деривативів. Біржова торгівля здійснюється на основі цілого ряду конкретних правил, вимог, принципів, процедур. Тому вона

являє собою значною мірою організовану систему торгівлі та біржовий ринок називають «організованим ринком». На фондових біржах продаються і купуються цінні папери (акції, облігації, інвестиційні сертифікати, тощо) тих господарських інститутів (емітентів), які пройшли процедуру допуску до торгів на відповідній біржі (включення до біржового списку). Кожна фондова біржа, в обов'язковому порядку, має використовувати для організації торгів електронно-торговельну систему, яка представляє собою сукупність організаційних, технологічних та технічних засобів, що використовуються фондовою біржею для забезпечення укладання біржових угод та виконання біржових контрактів за цінними паперами та іншими фінансовими інструментами [56].

Позабіржовий ринок цінних паперів являє собою ринкові відносини, що складаються на вторинному ринку цінних паперів «поза» торгівлею на фондових біржах. Звідси і назва – позабіржовий ринок. На цьому ринку може здійснювати угоди з цінними паперами будь-яка юридична або фізична особа. Угоди на позабіржовому ринку цінних паперів укладаються за участю професійних учасників фондового ринку – торговців цінними паперами, окрім операцій з первинного розміщення емітентами цінних паперів, які можуть проводитися без їх участі. На позабіржовому ринку банки частіше за все надають клієнтам послуги професійних торговців цінними паперами [56].

Банківські установи України є активними учасниками ринку цінних паперів. Вони здійснюють діяльність на всіх сегментах ринку цінних паперів (первинному і вторинному, національному і міжнародному, ринку державних і корпоративних цінних паперів, біржовому і позабіржовому) із різними видами цінних паперів (пайовими, борговими, іпотечними, похідними) [17].

В різних країнах сформувалися різні моделі організації ринку цінних паперів, основними з яких є три моделі побудови інституційної інфраструктури фінансового ринку: банківська, яка в економічній літературі зветься німецькою моделлю, небанківська (американську модель) та змішану модель (рис 1.2).

Рис. 1.2. Моделі участі банків на ринку цінних паперів

Американська модель вважається еталоном ринку цінних паперів, де небанківські фінансові організації відіграють роль центру перерозподілу фінансових потоків. Американський шлях розвитку фінансового ринку обмежує інвестиційну і посередницьку діяльність банків на корпоративному ринку цінних паперів. Цю діяльність здійснюють спеціальні інвестиційні інститути, зокрема, інвестиційні фонди, компанії, банки. Ці обмеження були прийняті у США в 1933 році, згідно з Законом Гласа-Стигала [56].

Характерними рисами даної моделі є:

- високий рівень спеціалізації комерційних банків;
- високий рівень розвитку небанківських фінансових організацій;
- пріоритетність інструментів взаємних фондів над інструментами комерційних банків серед дрібних інвесторів, фізичних осіб;
- низька вартість кредитних ресурсів та їх доступність;
- порівняно проста процедура виходу на ринок цінних паперів емітентів з розміщенням цінних паперів;
- високий рівень лібералізації операцій з цінними паперами;
- велика різноманітність фондових інструментів з правилами обігу [17].

Інша поширена модель ринку цінних паперів – європейська (німецька), відповідно до якої центральну ланку в перерозподілі фінансових потоків в

країні відіграє банківська система. Основними інституційними параметрами європейської моделі є:

- універсалізація комерційних банків;
- існування двох центральних органів державної влади з контролю над операціями з цінними паперами окремо для банків і для небанківських організацій;
- первинне розміщення цінних паперів через посередництво комерційних банків;
- порівняно низький рівень розвитку небанківських фінансових організацій;
- існування двох клірингових систем;
- високі вимоги до емітентів при виході на фондову біржу з первинним розміщенням;
- значний рівень зарегульованості державою інвестиційних операцій [17].

Проаналізувавши дві основні моделі функціонування ринку цінних паперів, вони кардинально відрізняються, і тому визначимо їх основні відмінності (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика американської та німецької моделей

Ознака порівняння	Німецька модель	Американська модель
1. Державне регулювання	Низький рівень державного нагляду та контролю, наглядові функції виконує як держава так і суб'єкти федерації	Жорстке регулювання, нагляд та контроль за учасниками операцій з цінними паперами (банківськими установами)
2. Роль банків на ринку цінних паперів	Надають як звичайні банківські операції, а також повний спектр фінансових послуг	Займаються лише традиційною банківською справою
3. Можливість поєднання професійної діяльності на ринку цінних паперів	Банкам дозволено поєднувати звичайну банківську справу з інвестиційною. Учасники ринку цінних паперів можуть поєднувати декілька видів професійної діяльності	Банкам заборонено займатися інвестиційною діяльністю, а інвестиційним банкам – звичайними банківськими операціями. Існують обмеження на поєднання професійної діяльності на ринку цінних паперів

Продовження табл. 1.1

Ознака порівняння	Німецька модель	Американська модель
4. Тип системи обліку прав на цінні папери	Централізована система	Розподілена система
5. Наявність та роль реєстраторів	Реєстраторів як таких не існує	Реєстратори здійснюють ведення реєстрів, та займають центральне місце
6. Роль номінальних отримувачів	«Розщеплення» прав між власником та номінальним отримувачем не допускається. В реєстрі завжди зазначається власник	«Розщеплення» закріплених цінним папером прав між власником та номінальним отримувачем. Власник має лише право на отримання доходу

Третя модель – змішана – характеризується діяльністю на корпоративному ринку цінних паперів як універсальних банків, так і спеціальних інвестиційних інститутів, зокрема інвестиційних банків. В Україні згідно з законодавством формується змішана модель організації ринку цінних паперів. Зокрема Закон України «Про банки і банківську діяльність» (ст. 4) передбачає функціонування як універсальних так й спеціалізованих банків. За спеціалізацією банки України можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (кліринговими).

Як зазначає І. С. Кравчук, процесом реформування економіки України передбачено створення механізму акумуляції й наступного перерозподілу фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання, який би відповідав умовам ефективності та прозорості. З огляду на це, важлива роль в процесі розбудови ринку цінних паперів, який виступає в якості зазначеного механізму, належить банківським установам, які є його базовими учасниками з точки зору інституційної структури. До того ж, диверсифікація банківської діяльності та посилення конкуренції у фінансово-кредитній сфері обумовлені ефективним здійсненням операцій з цінними паперами

Специфічними рисами банків, що визначають їх ведучу роль на фондовому ринку, є:

✓ законодавча конструкція, що закріплює відсутність поділу діяльності банків на таку, що носить комерційний характер, зокрема, діяльність із залучення депозитів та надання кредитів, та інвестиційну діяльність, зокрема, операції з цінними паперами;

✓ суттєво більш широкий діапазон операцій, що здійснюються банками з цінними паперами, якщо порівнювати їх з іншими квазібанківськими установами;

✓ значний розмір ресурсів банку, що вкладається в цінні папери;

✓ більша законодавча урегульованість банківської діяльності в порівнянні з діяльністю інших установ на фінансовому ринку;

✓ виключне право банківських установ мати доступ до купівлі державних цінних паперів в процесі їх первинного розміщення Міністерством фінансів України тощо [32].

Здійснення банками операцій на ринку цінних паперів мотивується наступними основними цілями:

- залучення додаткових грошових коштів для традиційної кредитної та розрахункової діяльності на основі емісії цінних паперів;
- одержання прибутку від власних інвестицій у цінні папери за рахунок виплачуваних банкові відсотків і дивідендів, а також зростання курсової вартості цінних паперів;
- одержання прибутку від надання клієнтам послуг за операціями з цінними паперами;
- розширення сфери впливу банків із залучення нової клієнтури за рахунок участі в капіталах суб'єктів господарювання.
- доступ до дефіцитних ресурсів через ті цінні папери, що надають таке право і власником яких стає банк;
- підтримання необхідного запасу ліквідності [17].

На ринку цінних паперів банки виконують функції основних (головних) учасників та інфраструктурних (допоміжних) учасників, що наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Функції банків на ринку цінних паперів

Як основні (головні) учасники	Як інфраструктурні (допоміжні) учасники
☐ Емітенти	☐ Реєстратори
Інвестори	Зберігачі
Торговці цінними паперами	Розрахункові установи
	Інформаційні установи

В Україні комерційні банки можуть виступати в якості емітентів власних акцій, облігацій, векселів, депозитних сертифікатів та інших цінних паперів, в ролі інвесторів, купуючи цінні папери за свій рахунок, а також мають право проводити посередницькі операції з цінними паперами. Виступаючи у ролі торговця цінними паперами й інфраструктурного учасника ринку цінних паперів, банк здійснює професійну діяльність.

1.2. Види діяльності банків на ринку цінних паперів

Виходячи з ролі, яку виконують банки при здійсненні визначених вище функцій, діяльність банків на ринку цінних паперів можна підрозділити на три основних види, як це видно з рис. 1.3. Кожний з цих видів діяльності містить у собі широкий спектр різноманітних операцій, опосередковуючих як рух самих цінних паперів, так і реалізацію прав, що впливають з цих цінних паперів.

Діяльність банків як емітентів цінних паперів (емісійна діяльність) полягає у випуску власних цінних паперів, з метою залучення коштів для формування і поповнення статутного капіталу, а також з метою тимчасового залучення ресурсів для проведення окремих банківських операцій, фінансування певних програм чи напрямів діяльності. Випуск банком цінних

паперів відображається у пасиві балансу банку і відноситься відповідно до пасивних операцій [56].

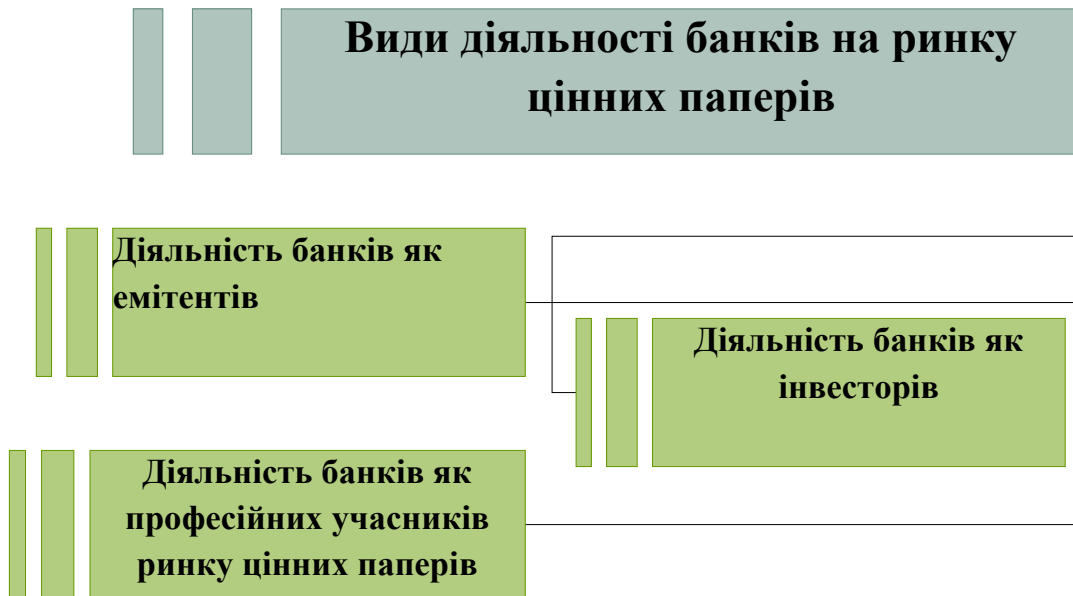

Рис. 1.3. Види діяльності банків на ринку цінних паперів

За рахунок емісії акцій і облігацій банки формують власний і позиковий капітал банку, а випуск сертифікатів і векселів можна розглядати як залучення керованих депозитів або безвідкличних внесків (в частині залучення коштів юридичних осіб).

Емісійна діяльність містить у собі два види операцій:

1. Операції по емісії (випуску) власних цінних паперів і їхньому первинному розміщенню.
2. Операції по забезпеченню реалізації прав інвесторів, засвідчених емітованими банками цінними паперами, а саме:
 - виплату відсотків і дивідендів;
 - погашення боргових цінних паперів при настанні строку;
 - створення умов для участі власників акцій в управлінні банком, включаючи проведення загальних зборів акціонерів;
 - надання інформації про діяльність банку-емітента.

У цілому емісійні операції — операції банку, пов'язані з формуванням власного капіталу та недепозитного залучення фінансових ресурсів, що здійснюється через випуск банківських акцій, облігацій, векселів та інших боргових зобов'язань. На переконання Костюченко О.А., за допомогою емісії цінних паперів державні органи прагнуть покрити бюджетний дефіцит, комерційні банки — збільшити кредитні кошти і розширити кредитування, а підприємства — залучити кошти для розширення своїх основних та оборотних коштів фондів [55].

Аналіз емісійної діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів свідчить про те, що банки, як правило, здійснюють випуск акцій та корпоративних облігацій. Обсяг емісії похідних цінних паперів (деривативів) на вітчизняному ринку цінних паперів поки що незначний. Банки, мінімізуючи ризики в своїй діяльності, не здійснюють емісію похідних цінних паперів.

Для банківських установ випуск акцій є однією з характерних особливостей діяльності в наслідок вимог НБУ до рівня капіталізації банків. Тому банки постійно здійснюють емісію акцій з метою забезпечення відповідності свого капіталу вимогам регулятора.

Зацікавленість комерційних банків у емісії власних акцій і розміщенні їх на ринку цінних паперів можна пояснити рядом причин:

- збільшенням статутного капіталу, що дозволяє підвищити фінансову стійкість банку та забезпечити дотримання нормативів Національного банку України при зростанні обсягів вкладень в інструменти ринку цінних паперів;
- інфляційними ризиками, тому для здійснення довгострокових вкладень банки повинні використовувати власний капітал;
- зміцненням позицій на ринку, розширенням сфери впливу, здійсненням широкого спектру послуг та залученням нових клієнтів.

Потенційним джерелом додаткових фінансових ресурсів для банків є емісія облігацій, яка дозволяє диверсифікувати заборгованість за рахунок доступу до широкого кола інвесторів, адаптувати структуру позики під

власні фінансові потоки. Для банків такий спосіб залучення коштів є вигідним, оскільки дозволяє залучати додаткові ресурси без делегування кредиторам повноважень із контролю над діяльністю. Проте в Україні використання облігацій як інструмента залучення інвестиційних ресурсів не є поширеною практикою [17].

Ринок акцій займає важливе місце серед ринків капіталів. Ліквідний та надійний ринок акцій є одним із чинників, що визначають інвестиційний клімат у країні, сприяє залученню й перерозподілу інвестиційного капіталу у перспективні сфери економіки. За даними 2016 року усього Комісією зареєстровано випусків акцій на загальну суму 1 037,98 млрд. грн. (рис. 1.4)

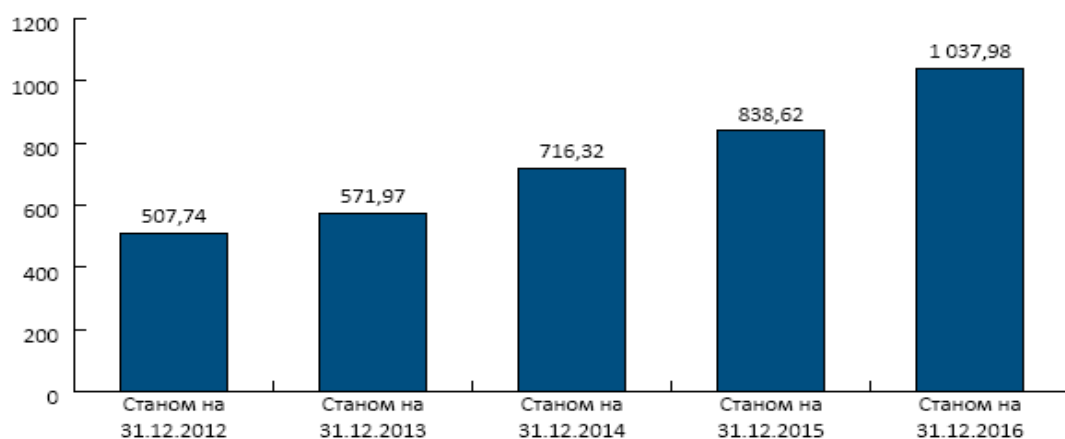

Рис. 1.4. Динаміка випуску акцій за 2012-2016 рр.

У 2016 році обсяг випуску акцій сягнув свого максимуму за останні п'ять років і становив 199,36 млрд. грн. (рис. 1.5). У четвертому кварталі 2016 року спостерігався найбільший обсяг зареєстрованих випусків акцій (149,09 млрд. грн.).

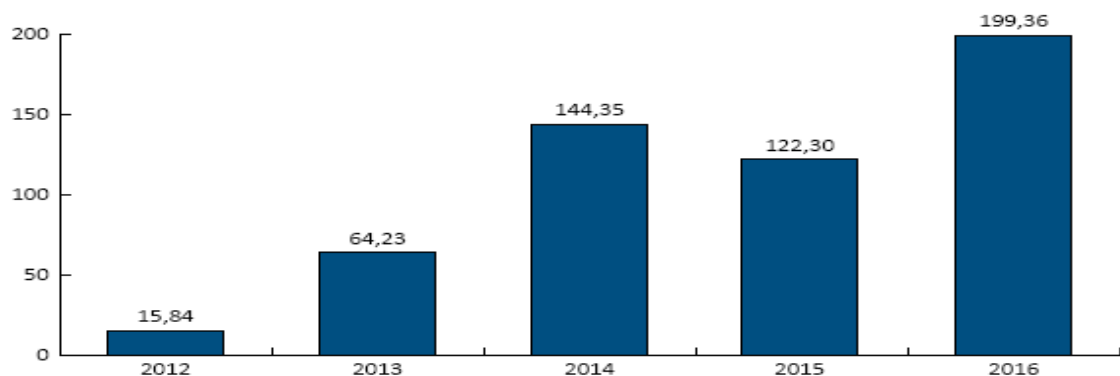

Рис. 1.5. Динаміка обсягів зареєстрованих випусків акцій у 2012 – 2016 роках, млрд. грн.

Найбільші обсяги випусків акцій, які зареєструвала Комісія, належали емітентам, основними видами економічної діяльності яких були фінансова та страхова діяльність (194,41 млрд. грн., або 97,51% від загального обсягу), а також переробна промисловість (4,34 млрд. грн. або 2,18%).

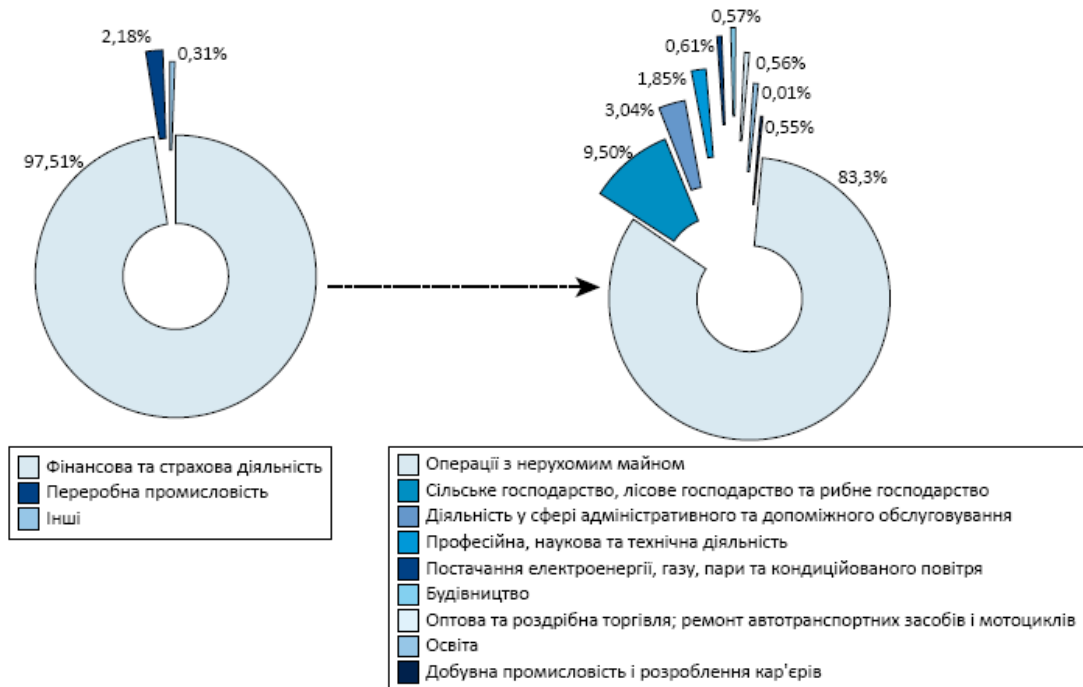

Рис. 1.6. Обсяг та кількість зареєстрованих випусків акцій у 2016 році

Перелік підприємств, які зареєстрували найбільші випуски акцій, наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

ТОП – 10 емітентів, які зареєстрували найбільші випуски акцій протягом 2016 року

№ з/п	Найменування емітента	Обсяг емісії, млн грн	Частка у загальному обсязі емісій, %
1	ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»	146 238,28	73,35
2	ПАТ «ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ БАНК УКРАЇНИ»	9 319,00	4,67
3	ПАТ «ВТБ БАНК»	8 900,00	4,46
4	ПАТ «УКРСОЦБАНК»	8 806,96	4,42
5	ПАТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»	4 955,52	2,49
6	ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	4 779,14	2,40
7	ПАТ «СБЕРБАНК»	4 293,00	2,15
8	ПрАТ «А/Т ТЮТЮНОВА КОМПАНІЯ «В.А.Т.-ПРИЛУКИ»	3 750,00	1,88
9	ПАТ «БМ БАНК»	1 650,00	0,83
10	ПАТ «АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ ПРОМИСЛОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК»	1 606,84	0,81

Обсяг емісії акцій цих емітентів становив 97,46% від загального обсягу випусків акцій, зареєстрованих Комісією. Серед категорії «інші» найбільші обсяги зареєстрованих випусків акцій належали підприємствам, основним видом економічної діяльності яких було проведення операцій з нерухомим майном (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Перелік підприємств, які зареєстрували найбільші випуски акцій, основним видом економічної діяльності яких було проведення операцій з нерухомим майном [54].

№ з/п	Найменування емітента	Обсяг емісії, млн грн	Частка у загальному обсязі емісій серед категорії «інші», %
1	ПАТ «ТРИУМФ»	456,33	73,78
2	ПрАТ ФІРМА «ЛІСОВА»	44,71	7,23
3	ПАТ «Гравітон»	5,25	0,85
4	ПрАТ «ІЛС КОРПОРЕЙШН»	2,66	0,43
5	ПрАТ «АЙ ПІ РІЕЛТ»	2,40	0,39

З огляду на особливості організації роботи банку його емісійна діяльність здійснюється в межах випуску акцій та облігацій, емісії векселів, випуску депозитних сертифікатів.

Акція — іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді

дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств і законодавством про інститути спільного інвестування [8]. Банки випускають акції прості, привілейовані, іменні акції та акції на пред'явника. Кожний вид акцій надає їй власнику різні права.

Облігація — цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбаченій умовами розміщення облігацій строк та виплатити доход за облігацією, якщо інше не передбачено умовами розміщення [8; ст. 7].

Вексель — цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю). Векселі можуть бути прості або переказні [8; ст. 14].

Ощадний (депозитний) сертифікат — цінний папір, який підтверджує суму вкладу, внесеного у банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання зі спливом встановленого строку суми вкладу та процентів, встановлених сертифікатом, у банку, який його видав. Ощадні (депозитні) сертифікати розміщуються на певний строк (під відсотки, передбачені умовами їх розміщення). Ощадні (депозитні) сертифікати можуть бути іменними або на пред'явника [8; ст. 13].

Чинним банківським законодавством визначено, що банки в Україні створюються у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку [9; ст. 6].

Статутний капітал банків, створених у формі публічних акціонерних товариств, формується за рахунок випуску акцій. Первинна емісія акцій, яку проводить банк публічне акціонерне товариство, відбувається під час його

створення. Таке розміщення акцій є винятково закритим (приватним) серед засновників товариства: цінні папери пропонуються заздалегідь визначеному колу осіб.

Для збільшення статного капіталу згідно з вимогами Національного банку України щодо мінімального його розміру банки проводять повторні емісії, які можливі за умови повної оплати акціонерами всіх раніше випущених акцій. Рішення про повторну емісію приймають загальні збори акціонерів.

Для залучення ресурсів на тривалий термін банки емітують облігації, які є дохідними цінними паперами для інвесторів, а в деяких випадках надають їм можливість конвертувати облігації в акції банку-емітента [55].

Ринок муніципальних облігацій є цікавим і перспективним сегментом українського фондового ринку. Проте у 2016 році регулятором не зареєстровано жодного випуску облігацій місцевих позик (рис. 1.7).

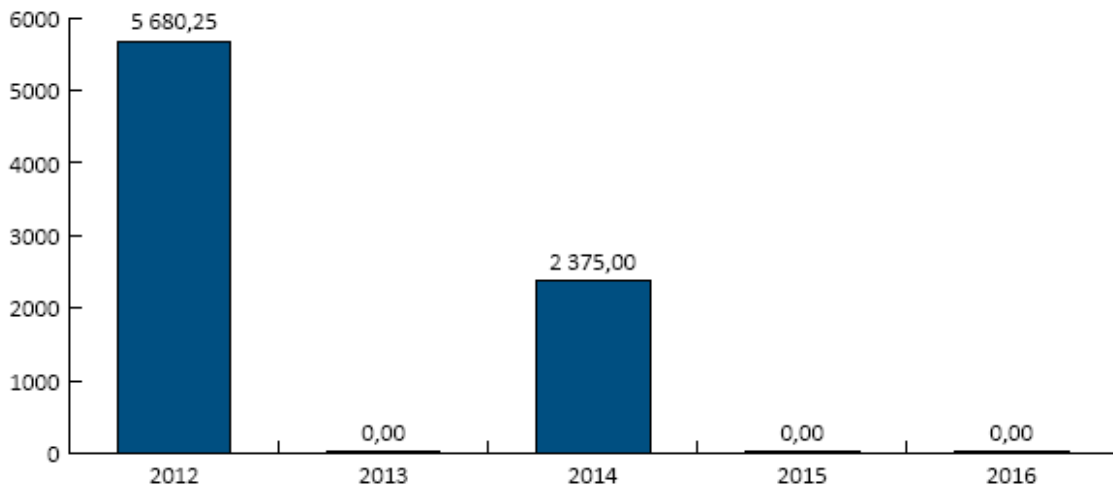

Рис. 1.7. Обсяги випуску облігацій місцевих позик за 2012-2016 рр.

Ринок корпоративних облігацій є вагомим, успішно функціонуючим елементом, який безпосередньо впливає на стан і розвиток вітчизняного фондового ринку. У 2016 році відбулося скорочення емісійної діяльності на ринку корпоративних облігацій. Протягом року регулятором зареєстровано 118 випусків облігацій підприємств на суму 5,52 млрд. грн. (рис. 1.8).

Порівняно з 2015 роком обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 6,91 млрд. грн., або на 51,66%.

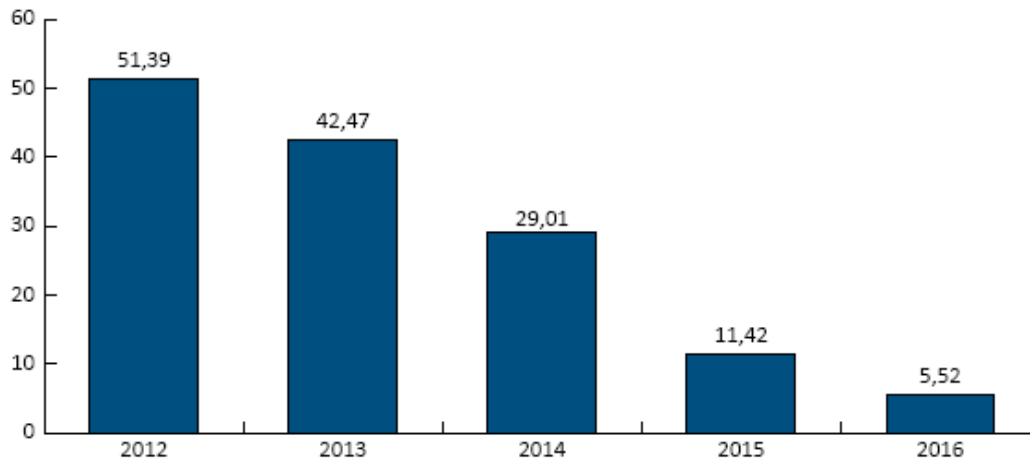

Рис. 1.8. Динаміка випуску облігацій підприємств у 2012-2016 рр.

Також зазначимо, що найбільший обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зафіксовано в II кварталі 2016 року – 4,47 млрд. грн. Нажаль, у структурі обсягу зареєстрованих НКЦПФР випусків облігацій підприємств банками не зареєстровано жодного випуску облігацій (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств у 2012 – 2016 роках,
млн. грн.

Вид емітента	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	51 386,61	42 467,78	29 009,22	11 421,17	5 515,40
у тому числі:					
Підприємства та інші	39 588,17	34 427,78	23 984,22	11 421,17	5 515,40
Банки	11 770,00	8 040,00	4 800,00	-	-
Страхові компанії	28,44	-	225,00	-	-

До цінних паперів власного боргу банків відносять також ощадні (деPOSITNІ) сертифікати та векселі — фінансові інструменти, які відіграють роль депозитів, разом з тим можуть використовуватися як інструменти фондового ринку, заставні документи при банківському кредитуванні або як документи при розрахунках (наприклад, векселі) [10; с. 451].

Банк випускає вексель, що засвідчує грошове зобов'язання сплатити після настання строку визначену суму грошей власникові векселя (векселедержателєві).

Найчастіше банки випускають прості векселі, випуск яких відбувається одноразово або серіями. Розповсюджуються такі векселі з дисконтом. Якщо ж векселі випускаються терміном за пред'явленням або на певний строк від пред'явлення, то вони розповсюджуються за номіналом і за ними визначається процентна ставка доходу.

Нині популярність здобули іпотечні цінні папери, що випускаються на підставі іпотечних активів — прав вимог за забезпеченнями іпотечними грошовими зобов'язаннями позичальника. До іпотечних цінних паперів належать заставні, іпотечні облігації та іпотечні сертифікати. Банки здійснюють емісію звичайних іпотечних облігацій. При цьому банк-емітент ухвалює рішення про розміщення іпотечних облігацій та формує іпотечне покриття. Для кожного випуску, за дослідженням Скоморович І.Г., звичайних іпотечних облігацій формується окреме іпотечне покриття [11; с. 227]. Для управління іпотечним покриттям укладається договір із управителем. Ним може бути сам банк-емітент. При цьому, управитель повинен отримати ліцензію НКЦПФР на управління іпотечним покриттям.

Іпотечні активи можуть бути забезпеченням під час випуску іпотечних сертифікатів. Іпотечний сертифікат — це іпотечний цінний папір, забезпечений іпотечними активами або іпотеками. Інформація про випуск іпотечних сертифікатів та звіт про їх випуск підлягають реєстрації в НКЦПФР. До НКЦПФР подають звіт про погашення емітентом іпотечних сертифікатів, на підставі якого відбувається скасування відповідного випуску цінних паперів та вносять зміни до відповідного реєстру [55].

Наступний вид діяльності банків на ринку цінних паперів – діяльність банків як інвесторів цінних паперів (інвестиційна діяльність) Ця діяльність передбачає вкладення коштів у цінні папери від свого імені та за свій

рахунок, насамперед, з метою одержання прибутку. Ця діяльність відноситься до активних операцій банку.

Інвестиційна діяльність припускає проведення таких операцій:

1. Операцій по купівлі та продажу цінних паперів.
2. Розміщення кредитів під заставу придбаних цінних паперів.
3. Операції з реалізації банком-інвестором прав, засвідчених придбаними цінними паперами, а саме:

- одержання відсотків, дивідендів і сум, які призначені у погашення цінних паперів;
- участь в управлінні акціонерним товариством;
- участь у процедурі банкрутства як кредитор або акціонер;
- одержання належної частки майна у випадку ліквідації акціонерного товариства.

4. Операції з похідними фінансовими інструментами (ф'ючерсами, опціонами), які підрозділяються на спекулятивні та хеджінгові [56].

Інвестиційна діяльність банків на ринку цінних паперів забезпечує збільшення прибутковості банківських операцій, підвищення ліквідності банків, веде до мінімізації ризиків діяльності банківської установи та передбачає вкладення власних та залучених фінансових ресурсів у фондові активи шляхом придбання відповідних цінних паперів на фондовому ринку від свого імені. Ці операції банк проводить з метою одержання прибутків від діяльності з цінними паперами (портфельні інвестиції) та для забезпечення участі у статутному капіталі інших підприємств та контролю над їхньою власністю (прямі інвестиції).

Обсяги інвестиційних операцій банківських установ на ринку цінних паперів України залишаються незначними.

За підсумком 2016 р. портфель цінних паперів банківської системи України збільшився на 64,9% і станом на 01.01.2017 р. відповідав 332,27 млрд. грн. Обсяг ОВДП у власності банків протягом 2016 р. збільшився на 77,1% до 312,47 млрд. грн.

Важливо зауважити, що за цей же період обсяг ОВДП у портфелі НБУ зазнав скорочення до 7,99 млрд. грн. (-2,1%). Зазначимо, що великі державні банки є фактично єдиними покупцями ОВДП на внутрішньому ринку, адже інші комерційні банки мають законодавчо обмежену можливість щодо придбання іноземної валюти [4].

Найактивнішими учасниками ринку цінних паперів серед комерційних банків є: ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Альфа-Банк», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк», ПАТ «КБ «ПриватБанк». Незважаючи на те що в умовах ринкової економіки кожен банк залучений в ринок цінних паперів, можна зробити висновок про його високу монополізацію [17].

Інвестиційна діяльність банку, передбачена чинними законодавчими та нормативно-правовими актами, характеризується певними функціями. По-перше, банки під час інвестування в цінні папери виконують посередницьку функцію (брокерство (комісійно-посередницька), операції екаутингу, фінансово-банківського обліку, які виходять за рамки комісійно-посередницьких операцій, довірче управління (трастові послуги)) функцію. Слід звернути увагу, що трастові (довірчі) послуги є відносно новим видом послуг банків, які є особливою формою взаємовідносин з клієнтами, коли власники грошових коштів або інших цінностей надають право та довіряють банкам самостійно розміщувати їх з максимальною вигодою. Передаючи банкові активи в довірче управління, клієнт одержує такі переваги: усуває необхідність самостійно приймати рішення про купівлю чи продаж цінних паперів; кошти клієнта перебувають під управлінням команди професіоналів, прямо зацікавлених у постійному і швидкому зростанні вартості активів клієнта.

По-друге, під час інвестування в цінні папери банк несе витрати на технічне переоснащення, консультації, навчання персоналу; зовнішні інвестиції, пов'язані зі створенням банківської інфраструктури (клірингові палати, депозитарії, колективне підключення до глобальних мереж). По-

третє, банк бере пайову участь в інших підприємствах; у створенні дочірніх структур; участь у фінансово-промислових групах; у випуску і розміщенні банками акцій підприємств тощо. Луців Б.Л. функції банку в інвестуванні в цінні папери визначає як здатність споживати інвестиції, брати участь в інвестиціях й інвестувати [12; с. 36].

Активні операції банків з розміщення власних і залучених коштів у цінні папери пов'язані з ризиком зазнати збитків у разі погіршення фінансового стану емітентів цінних паперів, зниження ринкової ціни цінних паперів унаслідок зміни норм відсоткових ставок на ринку, зміни інвестиційної політики банків. Із метою мінімізації зазначеного ризику банки зобов'язані створювати спеціальний резерв на відшкодування можливих збитків від операцій із цінними паперами.

Як правило, в нашій країні банки вкладають кошти в корпоративні (акції, облігації тощо) та державні (облігації, казначейські векселі, казначейські зобов'язання) цінні папери.

Найбільш важливою групою фінансових інструментів банківського інвестування сьогодні є фондові важелі, призначення яких — стабілізувати доходи банку через забезпечення грошових надходжень: облігації внутрішньої державної позики (далі — ОВДП), облігації зовнішньої державної позики (далі — ОЗДП), корпоративні облігації, акції, ощадні сертифікати, іпотечні цінні папери, операції РЕПО, андерайтинг та інші. Їх значення та роль у перспективі ще більше зростатимуть.

В Україні спостерігається брак ліквідних цінних паперів, які були б привабливими для інвесторів завдяки досить високій дохідності та помірному ризику неотримання доходу. У світовій практиці такими є іпотечні цінні папери. Актуальними є перспективи впровадження в діяльність єврооблігацій та євробондів, депозитарних розписок, надзвичайної популярності набувають сек'юритизовані цінні папери.

Надійним та дуже ліквідним інвестиційним інструментом є депозитні сертифікати відомих банків. Банківські акцепти — це переказі векселі, що

виставлені на банки їх клієнтами, фірмами — експортерами та імпортерами і по яких банки надали гарантію оплати (акцептували їх). За дослідженнями Єгоричевої С.Б., ринок банківських платежів є дуже ліквідним, оскільки вони мають низький рівень неплатежу, відсоткову ставку навіть трохи вище за казначейські векселі і можуть служити забезпеченням при отриманні дисконтних кредитів у центральному банку [55].

Результатом проведення інвестиційних операцій банку є формування портфелів цінних паперів різних видів. Залежно від мети придбання, характеристики цінного папера, можливості оцінювання за справедливою вартістю і строків зберіання в портфелі банку цінні папери поділяють на:

- цінні папери у торговому портфелі – придбані із наміром їх подальшого перепродажу в найближчий час з метою отримання прибутку у результаті короткострокових коливань їх ціни (або дилерської маржі);

- цінні папери в портфелі на продаж – враховуються акції, інші цінні папери з нефіксованим прибутком та боргові цінні папери, які банк не має наміру або змоги тримати до строку погашення;

- цінні папери в портфелі до погашення – враховуються боргові цінні папери, які банк придбав з наміром утримувати їх до строку погашення з метою отримання процентного доходу;

- інвестиції в асоційовані та дочірні компанії – належать акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком емітентів, які придбані з метою формування істотної участі у діяльності компанії для управління та відповідають визначенням асоційованої (10% голосів) або дочірньої компанії (50%).

Банки інвестують кошти у цінні папери, маючи при цьому різні цілі: розширення дохідної бази за рахунок зростання вартості цінних паперів, одержання прибутку у формі процентів, дивідендів, дисконту, курсової різниці від перепродажу цінних паперів; підтримка ліквідності банку шляхом створення вторинних резервів у формі високоліквідних цінних паперів (інструментів грошового ринку), які у разі необхідності легко можна реалізувати або використати як заставу при позичанні коштів; забезпечення

диверсифікації банківських операцій з метою мінімізації банківських ризиків і стабілізації доходів; формування контрольного пакета цінних паперів і участь в управлінні діяльністю об'єкта інвестування; розширення клієнтської бази, забезпечення присутності банку на динамічних ринках. Цілі інвестиційної діяльності визначають форму інвестицій у цінні папери.

Стратегія банків щодо формування портфелів цінних паперів відзначається консерватизмом з використанням таких принципів як максимальна реалізація потенційних можливостей фондового ринку стосовно мобілізації і розміщення фінансових ресурсів банку, створення необхідних умов для реалізації інтересів банку та забезпечення захисту його майнових прав, забезпечення функціонування ефективної системи внутрішнього регулювання та контролю. Застосовуючи таку політику стосовно управління портфелем цінних паперів, банки практично не зазнають негативних наслідків зниження показників діяльності фондового ринку, оскільки найбільшу частку у портфелі займають високоліквідні і низькоризикові державні цінні папери [17].

У зв'язку із функціонуванням ринку цінних паперів важливого значення набуває посередницька діяльність банків в операціях із цінними паперами.

Комерційні банки можуть бути посередниками при купівлі-продажу цінних паперів за рахунок і за дорученням клієнта, інвестиційними консультантами, надаючи консультативні послуги з приводу випуску та обігу цінних паперів. Комерційні банки можуть купувати і продавати цінні папери від свого імені та за свій рахунок через фондову біржу, так і на позабіржовому ринку цінних паперів, а також на основі доручення клієнта про купівлю-продаж цінних паперів. При цьому банк виступає повіреним свого клієнта.

Діяльність банків як професійних учасників ринку цінних паперів припускає здійснення таких видів професійної діяльності:

1. Діяльність з торгівлі цінними паперами.

2. Діяльність у якості інфраструктурного учасника ринку цінних паперів

Поширеними операціями комерційних банків є виконання агентських функцій і обслуговування обігу цінних паперів. Це операції з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів і реєстрації угод переходу права власності на такі цінні папери; сприяння виконанню зобов'язань (виплата дивідендів і відсотків), погашення цінних паперів, реєстрація угод з метою оподаткування і виконання доручень інвестиційних фондів щодо їхніх цінних паперів у межах депозитного договору.

Законодавством України визначено, що на фондовому ринку банки можуть здійснюватися такі види професійної діяльності (рис. 1.9):

- діяльність із торгівлі цінними паперами;
- діяльність із управління активами інституційних інвесторів;
- депозитарна діяльність; діяльність із організації торгівлі на фондовому ринку [8; ст.16].

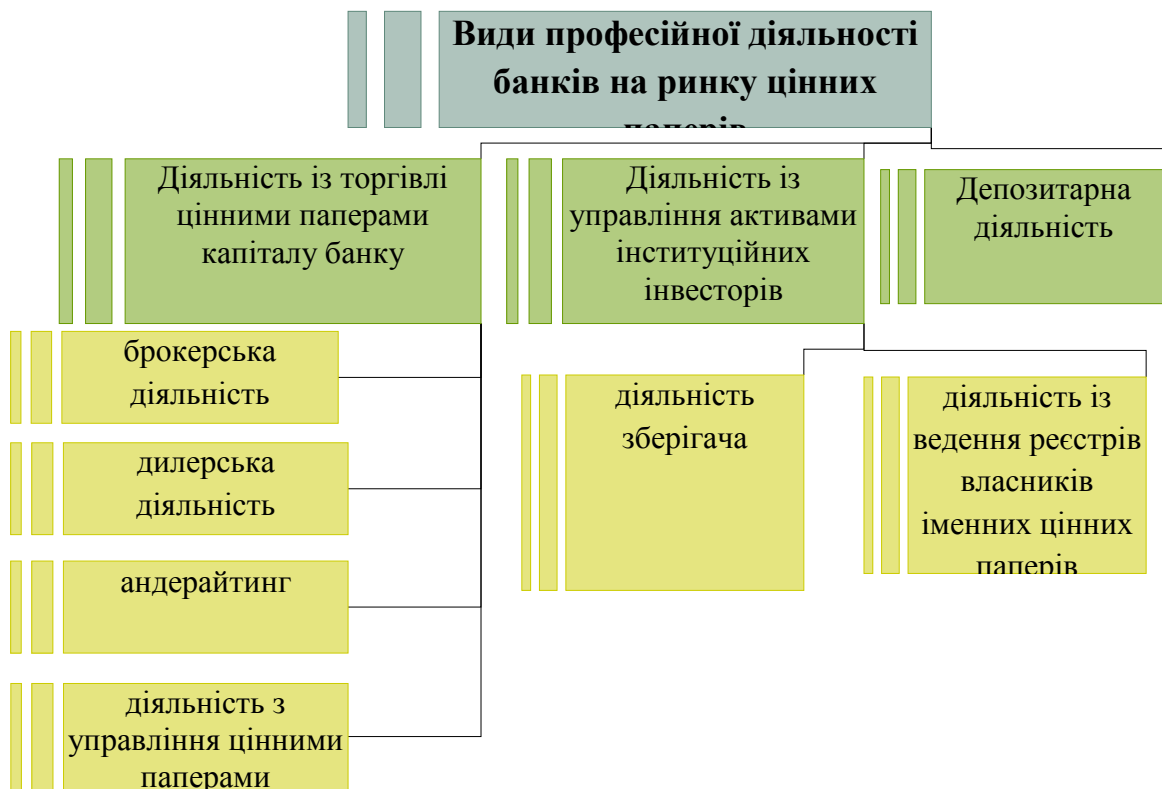

Рис. 1.9. Види діяльності банків на ринку цінних паперів

До посередницьких операцій банків на фондовому ринку належать:

1) у сфері професійної діяльності з торгівлі цінними паперами — брокерська діяльність, дилерська діяльність, андерайтинг та діяльність з управління цінними паперами;

2) у сфері професійної депозитарної діяльності — діяльність зберігача та діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

3) крім того, банки можуть бути учасниками депозитаріїв.

1) Професійна діяльність на фондовому ринку — діяльність із торгівлі цінними паперами полягає у здійсненні угод, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику. Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами провадиться у тому числі банками. Діяльність із торгівлі цінними паперами поділяється на такі види:

1. брокерська діяльність;
2. дилерська діяльність;
3. андерайтинг;
4. діяльність з управління цінними паперами.

Розглянемо особливості цих видів діяльності.

Перший вид діяльності - брокерська діяльність. Цей вид діяльності передбачає укладення банком торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені або від імені іншої особи за дорученням і за рахунок іншої особи. Крім того, банк, здійснюючи брокерську діяльність, може виступати гарантом виконання зобов'язань перед третіми особами за договорами, що укладаються від імені його клієнта, отримуючи за це відповідну винагороду.

Другий вид діяльності – дилерська діяльність – це комерційна діяльність з цінними паперами, що передбачає укладення цивільно-правових договорів щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою подальшого перепродажу третім особам. Дохід банку-дилера утворюється за рахунок різниці в цінах, за якими купуються і продаються цінні папери;

До третього виду діяльності належить андеррайтинг. Він передбачає розміщення (підписка, продаж) цінних паперів банком за дорученням, від імені та за рахунок свого клієнта, який є їхнім емітентом. На думку науковців, світові експерти прогнозують значну активізацію світового і вітчизняного ринку акцій та облігацій в найближчі роки, адже кредитні ресурси для підприємств стали важкодоступними та дорогими, тому вони шукатимуть альтернативні джерела капіталу. У банків, на переконання Рогульського В., є можливість розвиватися у цьому напрямку та захопити свою частку ринку послуг андеррайтингу [1; с. 38].

Останній вид діяльності у сфері професійної діяльності з торгівлі цінними паперами є діяльність з управління цінними паперами. Вона передбачає проведення банком-торговцем цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного терміну на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери, а також отриманими в процесі цього управління цінними паперами та грошовими коштами, які належать за правом власності клієнту, у його інтересах або в інтересах визначених ним третіх осіб.

Крім того, банки можуть здійснювати трастові операції. Під трастовими (довірчими) операціями з цінними паперами розуміють діяльність комерційного банку у ролі довіреної особи своїх клієнтів з управління цінними паперами від свого імені та на власний розсуд із зобов'язанням збереження та примноження капіталу клієнта за визначеною, як правило, процентну винагороду від приросту активів клієнта. Для здійснення трастових операцій при комерційному банку організовується окремий траст-відділ, який, як правило, є відокремленим підрозділом, зі своїми власними коштами та балансом.

Крім вказаних видів торгівлі цінними паперами, банки надають послуги інвестиційного банкінгу, який охоплює повний комплекс послуг, пов'язаних із організацією угод щодо злиття, поглинання та реструктуризації

підприємств, пошук стратегічних інвесторів, так і емітентів цінних паперів. Банк як брокер чи дилер може виконувати функції маркет-мейкера, тобто купуючи чи продаючи цінні папери свого клієнта-емітента, підтримувати їх ліквідність та впливати на ринкову вартість.

2) Окрім професійної діяльності на ринку цінних паперів банки можуть займатися депозитарною діяльністю. Він полягає в наданні послуг щодо зберігання цінних паперів незалежно від форми випуску, відкриття та ведення рахунків у цінних паперах, обслуговування операцій на цих рахунках (з урахуванням клірингу і розрахунків за угодами щодо цінних паперів) та обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів.

До різновидів професійної депозитарної діяльності належать такі:

1. Діяльність зберігача цінних паперів як вид депозитарної діяльності полягає у виконанні ним таких основних функцій:

- зберігання цінних паперів (бездокументарна форма випуску);
- обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперів;
- обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів [14].

Зберігання цінних паперів передбачає виконання зберігачем-банком таких функцій: приймання, зберігання та транспортування сертифікатів цінних паперів і свідоцтв про знерухомилення цінних паперів; видача сертифікатів цінних паперів, які зберігає зберігач; перевірка сертифікатів цінних паперів на справжність і наявність всіх обов'язкових реквізитів; інвентаризація сертифікатів цінних паперів і свідоцтв про знерухомилення цінних паперів та інше.

Під час обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах зберігач-банк здійснює адміністративні (відкриття і закриття рахунків у цінних паперах, внесення змін до анкет рахунку, тощо), облікові (ведення рахунків у цінних паперах, відображення операцій з цінними

паперами, наслідком яких є зміна кількості цінних паперів на рахунках, тощо) та інформаційні (видача виписок і довідок про стан рахунку у цінних паперах та про операції з цінними паперами тощо) операції.

2. Діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів як вид депозитарної діяльності передбачає облік та зберігання протягом певних термінів інформації про власників іменних цінних паперів (документарна форма випуску цінних паперів) та про операції, внаслідок яких виникає необхідність внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів.

Реєстр власників іменних цінних паперів містить таку інформацію: про: емітента; реєстратора; випуск цінних паперів, для якого вкладено реєстр; власників іменних цінних паперів, зареєстрованих у системі реєстру; номінальних утримувачів (депозитарію або зберігача цінних паперів, якому ці цінні папери передано за дорученням та в інтересах власників іменних цінних паперів для здійснення операцій у Національній депозитарній системі). Власнику іменних цінних паперів реєстратор відкриває особовий рахунок. Емітенту в системі реєстру власників іменних цінних паперів реєстратор відкриває два типи рахунків: емісійний та особовий рахунок емітента. Крім того, реєстратор видає на вимогу власника цінних паперів або його представника, а також номінального утримувача випуску з реєстру власника іменних цінних паперів, які бувають двох видів: виписка про стан рахунку та виписка про операції за особовим рахунком за певний період. Разом з тим, для організації проведення загальних зборів акціонерів або нарахування доходів за цінними паперами на підставі письмового запиту емітента реєстратор готує переліки власників іменних цінних паперів та виконує інші інформаційно-реєстраторські функції.

3) Як було зазначено вище, банки можуть бути учасниками депозитарію. Депозитарій — це юридична особа, яка провадить винятково депозитарну діяльність та може здійснювати кліринг та розрахунки з угодами щодо цінних паперів. Банки можуть бути лише учасниками депозитарію, адже він утворюється у формі публічного акціонерного товариства,

учасниками якого є не менше, ніж десять зберігачів, зокрема, частка одного учасника в статутному фонді депозитарію не може перевищувати 25%. Клієнтами депозитарію є зберігачі, які уклали з ним депозитарні договори; емітенти щодо рахунків у цінних паперах власних емісій; інші депозитарії, з якими укладено договір про кореспондентські відносини.

Банкам надається право надавати фінансові послуги, до яких, зокрема, належить професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню [55].

Сучасні банки своїм клієнтам надають широкий спектр консалтингових та інформаційно-аналітичних послуг. Це викликано тим, що багато економічних суб'єктів не мають можливості постійно спостерігати за ситуацією на ринку цінних паперів, змінами чинного законодавства та не повністю орієнтуються в особливостях здійснення тієї чи іншої операції, що може призвести до прийняття неправильних рішень щодо своєї діяльності. За висновками науковців, ефективне проведення операцій на ринку цінних паперів, особливо інвестиційних, можливе лише за умови використання при цьому відповідних інформаційних технологій.

Особливу увагу банки приділяють інвестиційним операціям, оскільки саме вони є найбільш дохідними операціями з цінними паперами. Отже подальші дослідження буде спрямовано саме на аналіз та вдосконалення саме цих операцій банків.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНКУ»

2.1. Дослідження стану інвестиційної діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» в порівнянні з іншими банками України

Операції банку з цінними паперами в економічно розвинених країнах світу приносять понад 30% доходів і є пріоритетним напрямком здійснення інвестицій. В Україні портфель цінних паперів займає, як правило, незначну частку в активах банку, а доходи від операцій з цінними паперами складають не більше 5%. Проте загальна динаміка обсягів операцій банків з цінними паперами є позитивною, вони є важливою складовою диверсифікації активів банку, способом формування власного і поповнення позикового капіталу, перспективним напрямком розвитку банківської діяльності в цілому.

Порівняємо п'ять найбільших банків України станом на кінець 2016 року (табл.2.1.).

Таблиця 2.1

Місце ПАТ КБ «Приватбанку» за КІП в порівнянні з банками України

Назва банку	Активи		Цінні папери	
	Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %
Приватбанк	172428712	39,60	1704782	3,77
Укрексімбанк	87948878	20,20	19937732	44,15
Ощадбанк	85995536	19,75	13181111	29,19
Райффайзен банк Аваль	47694486	10,95	7502 016	16,61
Промінвестбанк	41318058	9,49	2835 879	6,28
Усього	435385670	100	45161520	100

Розглянувши діяльність найбільших банків таких як, ПАТ КБ «Укресімбанку», АТ «Ощадбанку», ПАТ КБ «Райффайзен банк Аваль» та ПАТ КБ «Промінвестбанку» в порівнянні з ПАТ КБ «Приватбанк» можна зробити такі висновки. Найбільшу питому вагу активів має ПАТ КБ «Приватбанк» (рис.2.1.), але питома вага інвестиційного портфеля дуже мала і складає лише 3,77% проти 44,15% у ПАТ КБ «Укресімбанку» та 29,19 % АТ КБ «Ощадбанку» (рис.2.2.). За цим показником ПАТ КБ «Приватбанк» є на останньому місці серед представлених у табл. 2.1. банків.

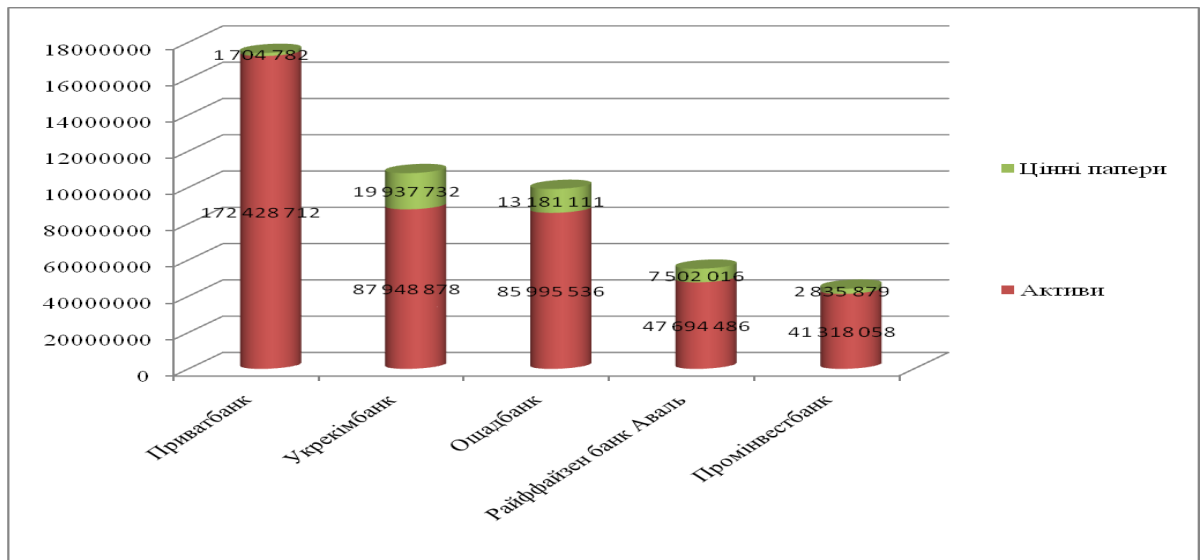

Рис. 2.1. Місце ПАТ КБ «Приватбанку» за активами та цінними паперами серед п'яти найбільших банків України станом за 2016 рік

З наведених даних видно, що українські банки дійсно приділяють дуже мало уваги вкладанню коштів у цінні папери і спрямовують свої ресурси у кредитні операції. Банки проявляють недостатню активність як інвесторів на ринку цінних паперів, незначні обсяги їхніх вкладень у фондові інструменти, що можна пояснити зваженою політикою керівництва банків та недостатнім розвитком вітчизняного ринку цінних паперів.

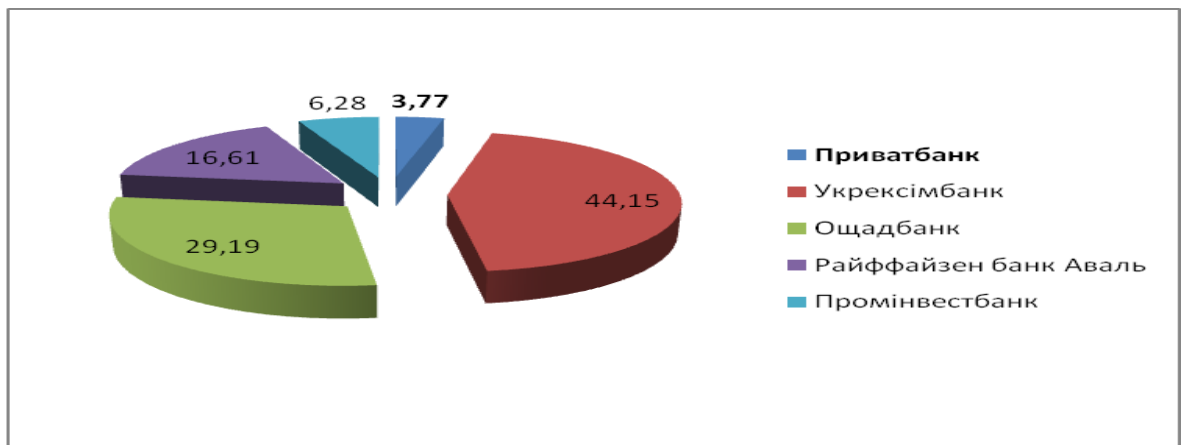

Рис. 2.2. Аналіз портфелю цінних паперів ПАТ КБ «Приватбанк» у розрізі п'яти найбільших банків України станом за 2016 рік

За підсумками 2016 року проведемо аналіз структури портфеля цінних паперів ПАТ КБ «Приватбанк» та ще чотирьох банків України [64]. Результати аналізу занесемо до табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняльний аналіз структури портфеля цінних паперів банків України

Назва банку	Торгівельний портфель		Портфель на продаж		Портфель до погашення		Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	
	Тис. грн.	Питом а вага, %	Тис. грн.	Пито ма вага, %	Тис. грн.	Пито ма вага, %	Тис. грн.	Пито ма вага, %
Приват банк	20	0,01	286 673	0,69	239 567	9,46	1178 522	83,51
Укрексім банк	-	-	18 565495	45,27	1 372 237	54,19	-	-
Ощад банк	-	-	13 130521	32,02	-	-	50 590	3,58
Райффайзен банк Аваль	204 540	99,99	6 195 496	15,11	920 055	36,34	181 925	12,89
Промінвест банк	-	-	2 835 757	6,91	-	-	122	0,01
Усього	204560	100	41013942	100	2531859	100	1411159	100

Аналіз табл. 2.2. переконує, що значна концентрація цінних паперів відбувається у портфелі банку на продаж (рис.2.3).

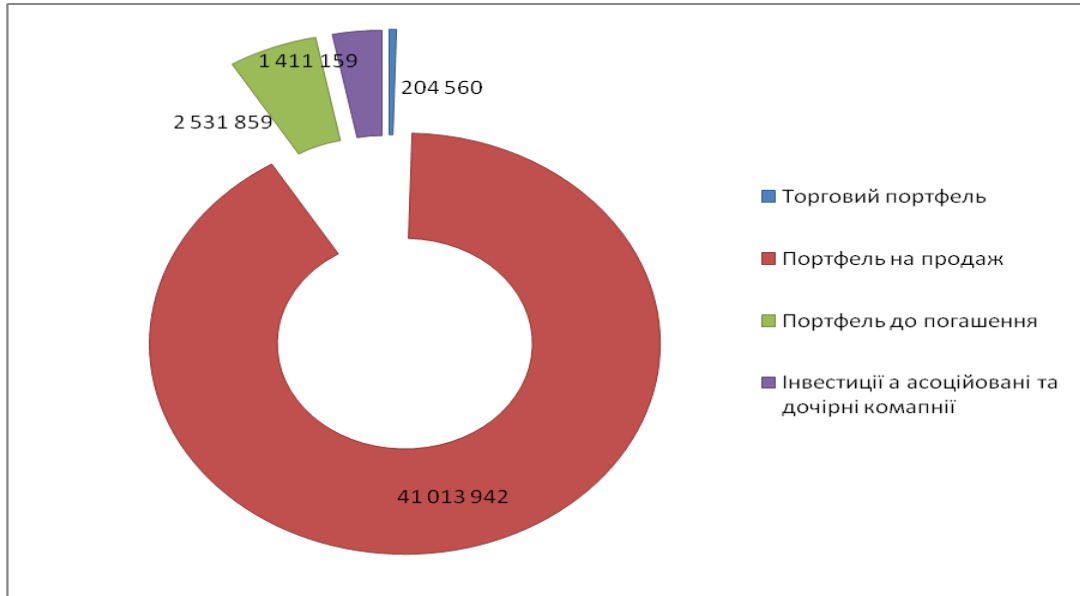

Рис. 2.3. Загальна структура інвестицій у цінні папери за банками України за 2016 рік

Усі зазначені в табл. 2.2 банки мають вкладення цінних паперів в портфелі банку на продаж (рис. 2.4.) Найбільшу питому вагу в портфелі на продаж має АТ Укрексімбанк – 45,27%.

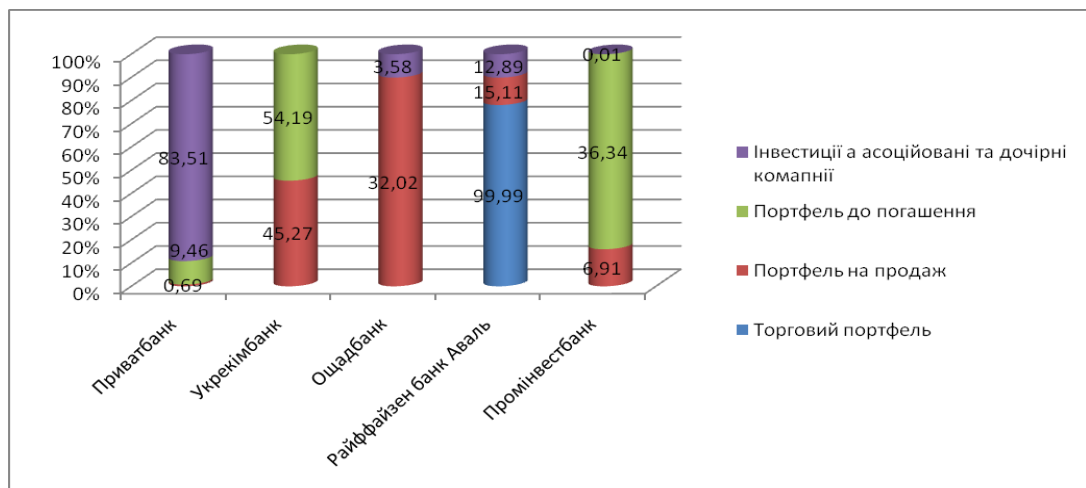

Рис. 2.4. Структура портфеля цінних паперів банків України за 2016 рік

ПАТ КБ «Приватбанк» займає 0,69 % у загальній сумі портфеля на продаж. ПАТ КБ «Приватбанк» майже не здійснює операції з цінними паперами торгового портфелю банку, його питома вага лише 0,01 %. Це

свідчить про те, що ПАТ КБ «Приватбанк» майже не займається спекулятивними операціями. Серед представлених банків лише ПАТ КБ «Приватбанк» вкладає цінні папери в усі види портфелів. Найбільшу питому вагу – 83,51% серед банків ПАТ КБ «Приватбанк» представляє в інвестиції в асоційовані та дочірні компанії. Питома вага інших банків у сумі не перевищує 16 %. Це свідчить про прагнення банку вкладати кошти у цінні папери на довгострокову перспективу. Банк прагне збільшити свою сферу впливу.

2.2. Аналіз структури операцій з цінними паперами ПАТ КБ «Приватбанку»

Операції ПАТ КБ «Приватбанку» з цінними паперами – це операції, що пов'язані з придбанням, продажем, розміщенням, випуском, обігом та погашенням цінних паперів. Порядок здійснення операцій банком з цінними паперами регулюється законодавством України, у тому числі нормативно-правовими актами Національного банку України [1,5]. Банк може в своїй діяльності використовувати тільки ті цінні папери, які дозволено використовувати на законодавчому рівні.

На першому етапі аналітичної роботи слід розглянути динаміку зміни питомої ваги загальної суми операцій з цінними паперами у активах ПАТ КБ «Приватбанку» (табл.2.3).

За аналізований період відбулося збільшення активів на 21 727 625 тис. грн. Це є моментом позитивним, бо свідчить про те, що банк розширює масштаби своєї діяльності. При цьому збільшення активів відбулося за рахунок збільшення операцій з цінними паперами. Частка операцій з цінними паперами в активах банку збільшилася порівняно з 2015 р. на 446 332 тис. грн. як в абсолютному значенні, так і у відсотковому співвідношенні на 0,16 %.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки зміни питомої ваги загальної суми цінних паперів в активах
ПАТ КБ «Приватбанку»

Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.		Станом на 01.01.2017 р.		Відхилення		
	Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	За структурою
Загальна сума операцій з цінними паперами	1258450	0,99	1704782	1,15	446332	35,47	0,16
Усього активів	127113095	100	148840720	100	21 727 625	17,09	0

Виходячи з наведених даних бачимо, що питома вага цінних паперів у 2015 році складала 0,99 %, а у 2016 році 1,15% (рис.2.5.). Це незначне збільшення, але воно свідчить про намагання банку розширити обсяги інвестиційних операцій. Також це свідчить про бажання диверсифікувати активи.

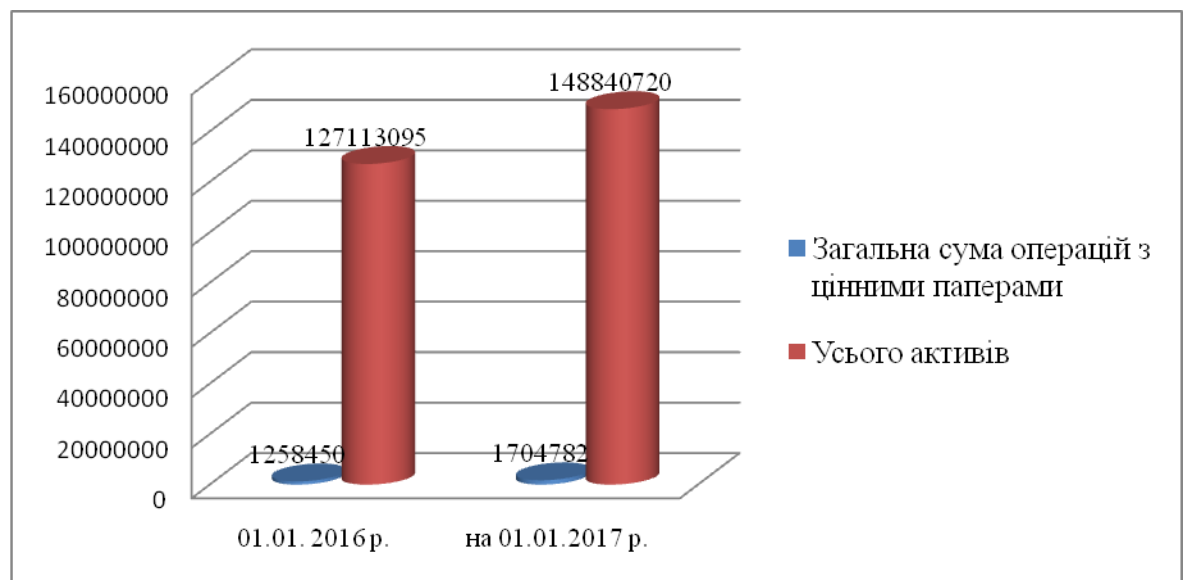

Рис.2.5. Аналіз динаміки загальної суми цінних паперів в активах ПАТ КБ «Приватбанку» за 2015-2016 рр.

Значна увага приділяється кредитно-інвестиційному портфелю банків та його структурі, бо кредитно-інвестиційний портфель відіграє важливу роль не лише у діяльності банку, але і у діяльності підприємств, що

кредитуються, забезпечуючи їм як операційну, так і інвестиційну діяльність (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз питомої ваги операцій з цінними паперами у кредитно-інвестиційному портфелі ПАТ КБ «Приватбанку»

№	Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.	Станом на 01.01.2017 р.	Відхилення	
				Абсолютне, тис. грн.	Відносне
1.	Загальна сума операцій з цінними паперами	1 258 450	1 704 782	446 332	35,47
2.	Загальна сума кредитних операцій	101 040 530	113 759 164	12 718 634	12,58
3.	Кредитно-інвестиційний портфель банку(КІП)	102298980	115463946	13 371 445	13,09
4.	Усього активів	127113 095	148840720	21 727 625	17,09
5.	Питома вага операцій з цінними паперами в КІП банку, %	1,23	1,48	0,25	-
6.	Питома вага кредитних операцій в КІП банку, %	98,77	98,52	-0,25	-
7.	Питома вага КІП банку у активах	80,48	77,57	-2,91	-

За результатами аналізу операцій з цінними паперами в кредитно-інвестиційному портфелі банку можна зробити наступні висновки:

1. У 2016 році обсяг операцій з цінними паперами збільшився на 446 332 тис грн. порівняно з 2015 роком і складає 35,47 %. Таке збільшення є моментом позитивним і свідчить про розширення інвестиційних операцій банку.

2.Кредитно-інвестиційний портфель протягом періодів, що аналізуються, збільшився на 13,09 %, але темпи приросту операцій з цінними паперами (35,47%) перевищують темпи приросту кредитно-інвестиційного портфеля, що є свідченням зміни політики банку по розміщенню ресурсів в інвестиційні операції (рис. 2.6.).

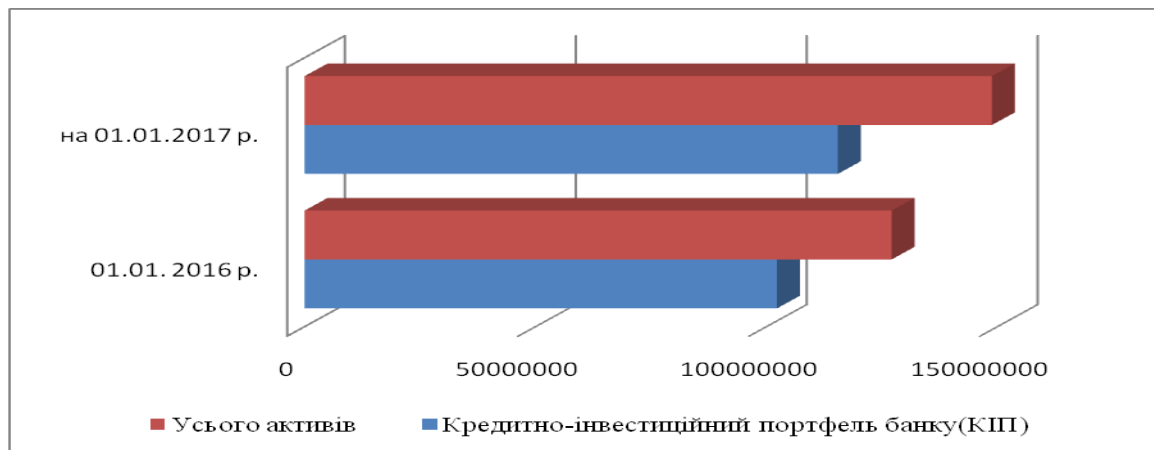

Рис. 2.6. Зміни у кредитно-інвестиційному портфелі ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015-2016 рр.

3. Питома вага операцій з цінними паперами в кредитно-інвестиційному портфелі в 2016 році порівняно з 2015 роком зросла на 0,25 %, що є позитивним моментом, оскільки сприяє підвищенню доходності та ліквідності банку та зниженню загального ризику активних операцій (рис.2.7).

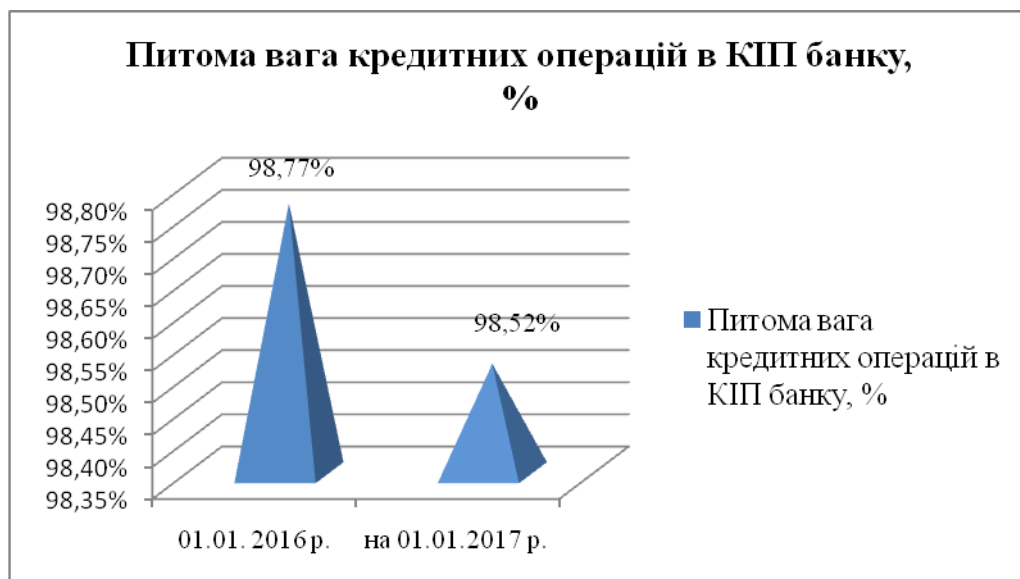

Рис. 2.7. Динаміка питомої ваги кредитних операцій в КІП банку

4. Показник питомої ваги кредитно-інвестиційного портфеля в активах банку дає можливість охарактеризувати політику банку по розміщенню ресурсів таким чином, у 2015 році даний коефіцієнт становив

80,48 %, а у 2016 році – 77,57%, що свідчить про активну політику банку по вкладанню ресурсів у цінні папери.

Наступним етапом аналізу є визначення структури портфеля цінних паперів ПАТ КБ «Приватбанку», з метою виділення найбільш значущого портфеля цінних паперів та виявлення змін у структурі портфеля за аналізовані періоди (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5

Структурний аналіз інвестиційних операцій банку з цінними паперами в
ПАТ КБ «Приватбанку»

№ №	Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.		Станом на 01.01.2017 р.		Відхилення		
		Тис. грн.	Пито ма Вага, %	Тис. грн.	Питома Вага,%	Абсолю тне тис. грн.	Відно сне, %	За струк туру ю
1	Цінні папери в 1. торговому портфелі банку	122 841	9,76	20,0	0,001	-122 821	-99,98	-9,759
2	Цінні папери в 2. портфелі банку на продаж	83 638	6,46	286 673	16,82	203 035	242,75	10,36
3	Цінні папери в 3. портфелі банку до погашення	72 227	5,75	239567	14,05	167 340	231,69	8,3
4	Інвестиції в 4. асоційовані та дочірні компанії	979 744	77,85	1178522	69,13	198 778	20,29	-8,72
	Разом	1258450	100	1704812	100	446 332	35,47	0

Дані табл. 2.5 дозволяють зробити наступні висновки щодо структури портфелю цінних паперів банку. Протягом аналізованого періоду найбільшу питому вагу в портфелі цінних паперів займають інвестиції в асоційовані та дочірні компанії 77,85 % та 69,13 % у 2015 та 2016 роках відповідно. Це говорить про те, що банк надає перевагу інвестиціям в асоційовані та дочірні компанії: навіть якщо об'єднати за обсягами цінні папери у портфелі на продаж та у торговому портфелі, то їх сума буде значно меншою ніж 35% від загального обсягу операцій. Це є моментом позитивним (рис. 2.8.).

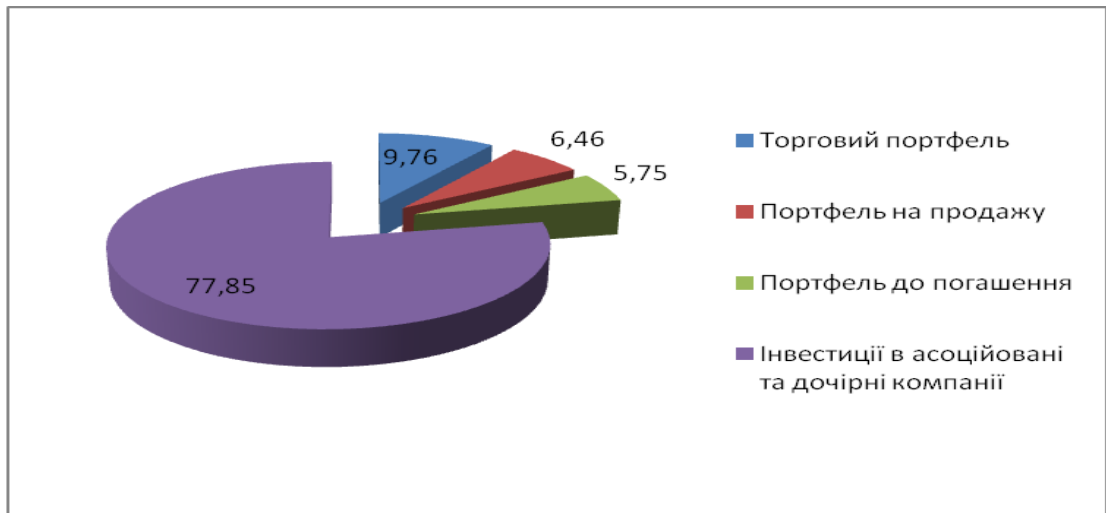

Рис.2.8. Структура портфеля цінних паперів ПАТ КБ «Приватбанку» за 2015 рік

Протягом 2016 року відбулися значні зміни у структурі портфеля цінних паперів. Про це свідчить зменшення цінних паперів у торговому портфелі банку на 122 821 тис. грн., тобто з 122 841 тис. грн. у 2015 році до 20 тис. грн. у 2016 році. Також відбулося значне збільшення портфеля на продаж. Його питома вага збільшилася з 6,46 % у 2015 році до 16,82 % у 2016 році. Це є моментом позитивним, бо свідчить про вивержену політику інвестування у цінні папери та вдалим поєднанням строків та доходності.

При цьому збільшились обсяги інвестицій в дочірні та асоційовані компанії на 198 778 тис. грн., але їх питома вага зменшилася на 8,72 %. Це пов'язано з нарощуванням обсягів портфеля цінних паперів в цілому, та портфеля до погашення. Зокрема його питома вага зазнала значних змін і збільшилась майже вдвічі з 5,75 % до 14,05 % (рис. 2.9).

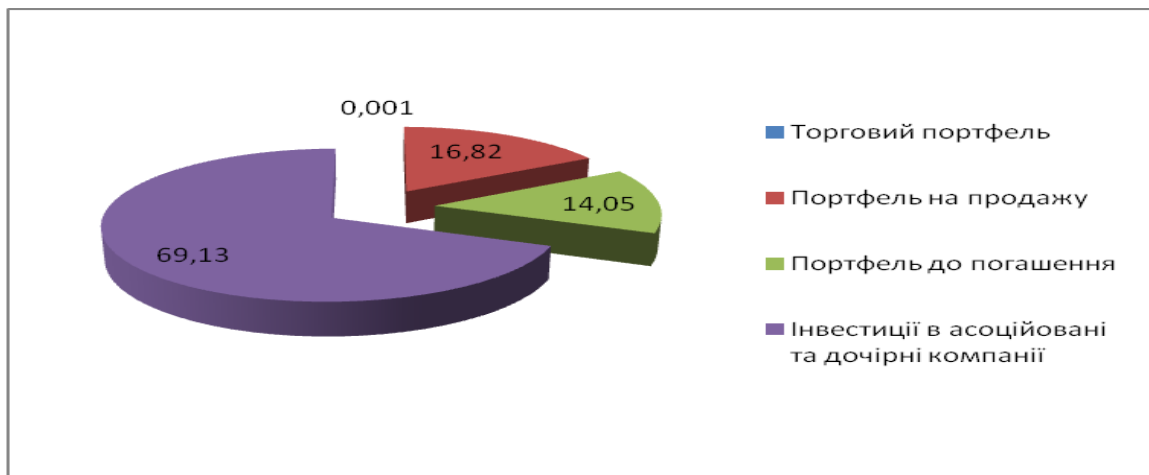

Рис. 2.9. Структура портфеля цінних паперів ПАТ КБ «Приватбанку» за 2016 рік

Наступним етапом аналізу інвестиційної діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» є розгляд структури цінних паперів в торговому портфелі банку за видами цінних паперів (додаток В). Отримані данні викладені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз цінних паперів в торговому портфелі ПАТ КБ «Приватбанку»

№	Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.		Станом на 01.01.2017 р.		Відхилення	
		Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	За структурою
1	Боргові цінні папери:	-	-	-	-	-	-
1.1	Державні облігації	-	-	-	-	-	-
1.2	Облігації місцевих позик	-	-	-	-	-	-
1.3	Облігації підприємств	-	-	-	-	-	-
1.4	Векселя	-	-	-	-	-	-
2	Акції підприємств	122841	100	20	100	-122 821	-
3	Усього торгових цінних паперів:	122 841	100	20	100	-	0

Торговий портфель ПАТ КБ «Приватбанку» у 2016 році зазнав значних змін та скоротився на 122 821 тис грн. У ПАТ КБ «Приватбанку» в склад торгового портфеля увійшли лише акції підприємств. Таке скорочення портфеля з 122 841 тис. грн. у 2015 році до 20 тис. грн. у 2016 році, говорить про те, що банк прагне не збільшувати доход за рахунок спекулятивних операцій, а володіти цінними паперами тривалий час для забезпечення стабільного прибутку (рис. 2.10.).

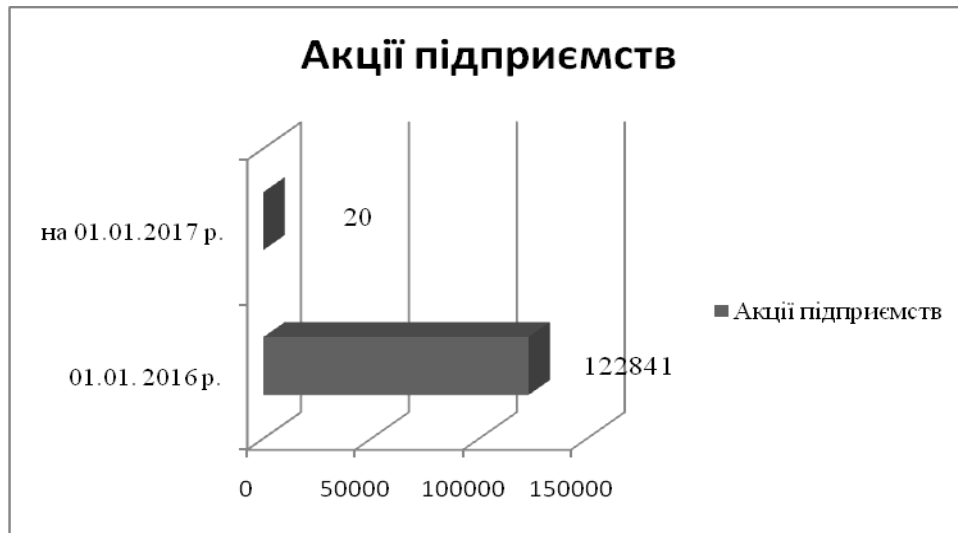

Рис.2.10. Динаміка цінних паперів в торговому портфелі ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015-2016 рр.

Використовуючи дані балансу та приміток до нього (додаток А, Г), розглянемо зміни у портфелі банку на продаж (табл. 2.7.).

До портфеля на продаж входять цінні папери, що не котируються, не зараховуються до торгового портфеля та портфеля до погашення.

За аналізований період відбулося значне збільшення портфеля на продаж на 201 878 тис. грн., що свідчить про наміри банку оптимізувати портфель цінних паперів.

В структурі портфеля на продаж переважають акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком і складають відповідно 98,25 % і 99,86 % у 2015 та 2016 роках. В абсолютному значенні акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком збільшилися на 203 019 тис. грн. Питома вага

боргових цінних паперів зменшилася з 1,75 % у 2015 році до 0,14 % у 2016 році або на 1 141 тис. грн.

Таблиця 2.7

Аналіз цінних паперів в портфелі на продаж ПАТ КБ «Приватбанку»

№	Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.		Станом на 01.01.2017 р.		Відхилення	
		Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	За структурою
1	Боргові цінні папери	1 537	1,75	396	0,14	-1 141	-1,61
2	Акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком	86 444	98,25	289 463	99,86	203 019	1,61
3	Усього	87 981	100	289 859	100	201 878	0
4	Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	(4 343)	(5,19)	(3 186)	(1,11)	1 157	4,08
5	Усього цінних паперів у портфелі банку на продаж за вирахуванням резервів	83 638	100	286 673	100	203 035	0

Резерви під знецінення цінних паперів у 2015 році склали 5,19 % від загального обсягу портфеля, а у 2016 році резерв становив 1,11 %. (рис. 2.11.), що є моментом позитивним.

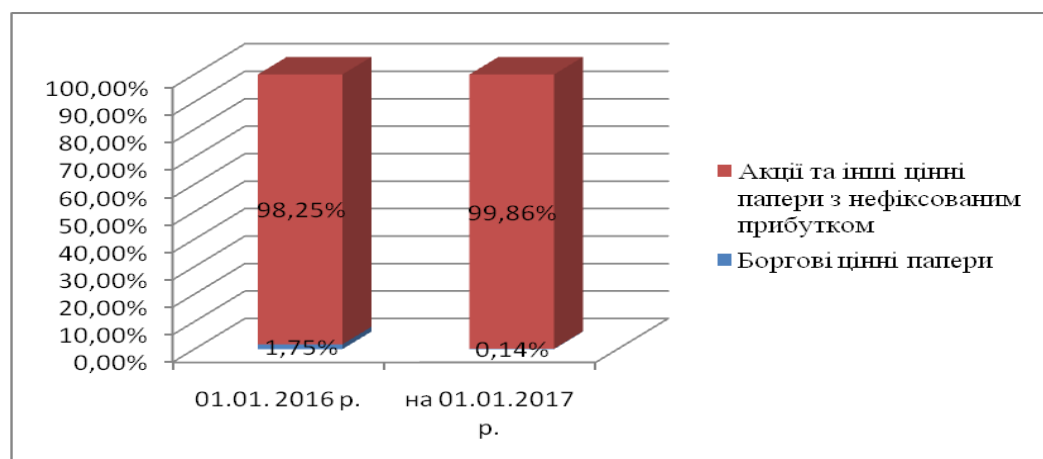

Рис. 2.11. Динаміка структури портфелю на продаж ПАТ КБ «Приватбанку» за 2015-2016 рр.

Наступним кроком аналізу є визначення змін за 2015-2016 рр. у портфелі ПАТ КБ «Приватбанку» до погашення (табл. 2.8.) (додаток Д). До складу цього портфеля входять виключно боргові цінні папери (визначено законодавством) [6].

Таблиця 2.8

Аналіз цінних паперів в портфелі ПАТ КБ «Приватбанку» до погашення за
2015-2016 роки

	Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.		Станом на 01.01.2017 р.		Відхилення (+,-)	
		Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне тис. грн.	За структурою
1	Державні облигації	0	-	167311	69,84	167 311	69,84
2	Облігації місцевих позик	-	-	-	-	-	-
3	Облігації підприємств	72229	100	72256	30,16	27	-69,84
4	Векселі	-	-	-	-	-	-
5	Усього боргових цінних паперів	72 229	100	239 567	100	167 338	0
6	Резерв під знецінення цінних паперів	(2)	0,002	-	-	2	-0,002
7	Усього цінних паперів за вирахуванням резервів у портфелі банку до погашення	72 227	100	239 567	100	167 340	0

З даних табл. 2.8. видно, що портфель до погашення за вказані періоди зріс на 167 338 тис. грн. У 2016 році були придбані державні облигації на суму 167 311 тис. грн., їх питома вага у портфелі складає 69,84 % (рис. 2.12.). Також відбулося незначне зростання облигацій підприємств на 27 тис. грн. Резерв під знецінення цінних паперів у даному портфелі у 2015 році становив 0,002 %, у 2016 році резерв відсутній. Аналіз структури портфеля свідчить про те, що банк віддає перевагу вкладанню коштів на довготривалій основі у надійні цінні папери.

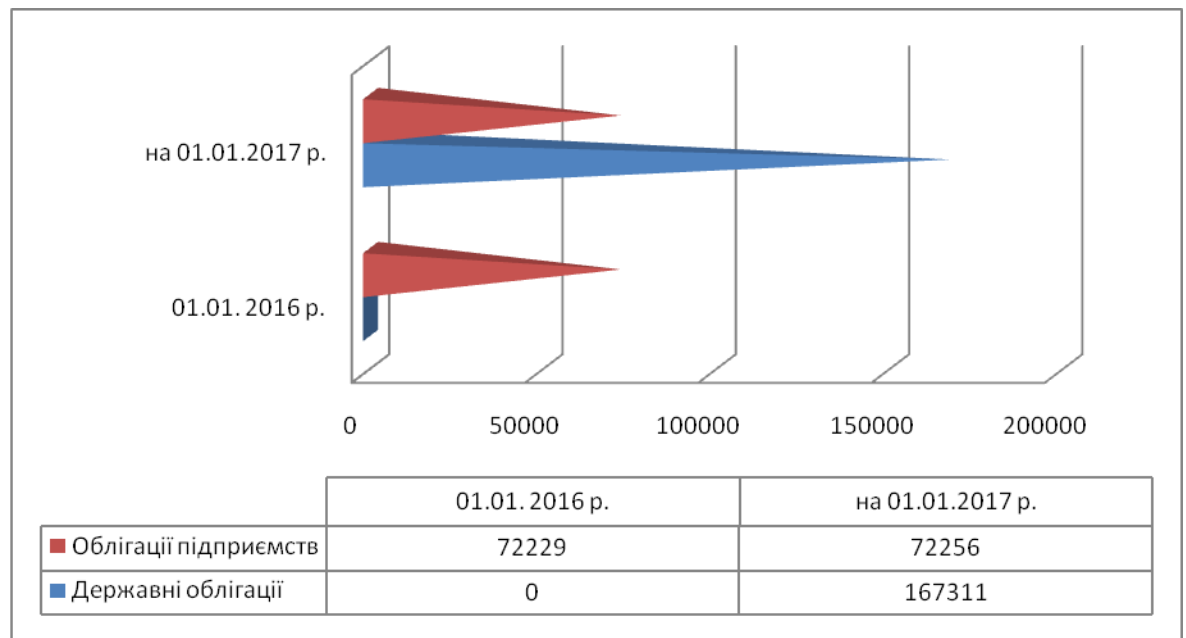

Рис. 2.12. Динаміка цінних паперів в портфелі ПАТ КБ «Приватбанк» до погашення за аналізований період

ПАТ КБ «Приватбанк» пріоритетним напрямком інвестування вибрав асоційовані компанії, вартість інвестицій в асоційовані компанії значно нижче вартості інвестицій в дочірні компанії (табл. 2.9), (додаток Е).

Таблиця 2.9

Аналіз інвестицій в асоційовані та дочірні компанії в ПАТ КБ «Приватбанку»

№ №	Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.		Станом на 01.01.2017 р.		Відхилення	
		Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %	Абсолют не, тис. грн.	За структур ою
1	Інвестиції в асоційовані компанії	979744	100	1178522	100	198 778	0
2	Інвестиції в дочірні компанії	-	-	-	-	-	-
3	Всього	979 744	100	1 178 522	100	198 778	0

З даних табл. 2.9. можна зробити наступні висновки: ПАТ КБ «Приватбанк» обрав пріоритетним напрямком інвестування в асоційовані компанії, інвестиції у 2016 році зросли на 198 778 тис. грн. порівняно з 2015 роком (рис. 2.13.).

Рис. 2.13. Динаміка інвестицій в асоційовані компанії ПАТ КБ «Приватбанку» за 2015-2016 роки

Можна припустити, що банк розширює сферу впливу на діяльність підприємств за допомогою одержання прав на участь у керуванні підприємством, а також для забезпечення фінансових інтересів у майбутньому.

2.3. Аналіз дохідності та прибутковості інвестиційних операцій банку

Від операцій з цінними паперами ПАТ КБ «Приватбанк» може отримати різні види доходу, зокрема: процентний, торговельний, дивідендний та від участі в капіталі. Процентний дохід він може отримати від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку, в портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення, торговельний від операцій з цінними лише в торговому портфелі банку, а дохід у вигляді дивідендів – від операцій з цінними паперами в торговому портфелі та портфелі на продаж; дохід від участі в капіталі та від інвестицій в асоційовані та дочірні компанії.

Наступним етапом проаналізуємо динаміку та структуру доходу від проведення операцій з цінними паперами в ПАТ КБ «Приватбанку» (табл.2.10), використовуючи дані балансу та звіту про фінансові результати (додатки А, Б).

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки та структури доходу від проведення операцій з цінними паперами ПАТ КБ «Приватбанку»

№	Найменування статті	Станом на 01.01. 2016 р.		Станом на 01.01.2017 р.		Відхилення	
		Тис. грн.	Пито ма вага, %	Тис. грн.	Пито ма вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відно сне
1.	Процентний дохід, у т.ч. за портфелями	16991957		18 153 983		1 162 026	6,84
1.1	За цінними паперами в торговому портфелі банку	-	-	-	-	-	-
1.2	За цінними паперами в портфелі банку на продаж	13219	17,76	11146	55,23	-2 073	-15,68
1.3	За цінними паперами в портфелі банку до погашення	21747	29,09	7192	35,63	-14 555	-66,93
2.	Дохід від торгівлі цінними паперами у торговому портфелі банку	38432	51,59	(21)	(0,10)	38 411	99,95
3.	Дохід у вигляді дивідендів у портфелі банку на продаж	108	1,46	186	9,23	780	72,02
	Усього	74 481	100	20 180	100	-54 301	-72,91

За даними табл. 2.10 та за результатами аналізу доходів від операцій з цінними паперами в ПАТ КБ «Приватбанку» можна зробити наступні висновки:

1. В 2016 році порівняно з 2015 роком в ПАТ КБ «Приватбанку» істотно погіршилися показники доходності. Банк недоотримав дохід у розмірі 54 301 тис. грн. або 72,91%, що такі зміни є дуже негативним моментом.

2. У 2015 році найбільшу частину доходів займав дохід від торгівлі цінними паперами у торговому портфелі банку і становив 38 432 тис. грн. або 51,59 % доходів. І навпаки у 2016 році банк отримав збитки від торгівлі

цінними паперами у торговому портфелі банку. У 2016 році найбільший дохід банк отримав за цінними паперами в портфелі банку на продаж і він склав 11 146 тис. грн. або 55,23 % доходу

3. У 2016 році банк отримав дохід у вигляді дивідендів 1 863 тис. грн. і процентний дохід від портфеля на продажу і до погашення 18 153 983 тис. грн. Такий дохід позитивно характеризує інвестиційну діяльність банку, однак цих доходів недостатньо для покриття збитків (рис.2.14.)

Загалом у 2016 році в порівнянні з 2015 роком структура доходів погіршилась за рахунок зменшення доходу від торгівлі цінними паперами в торговому портфелі банку. ПАТ КБ «Приватбанку» необхідно переглянути свою політику з управління цінними паперами, аби збільшити доходи.

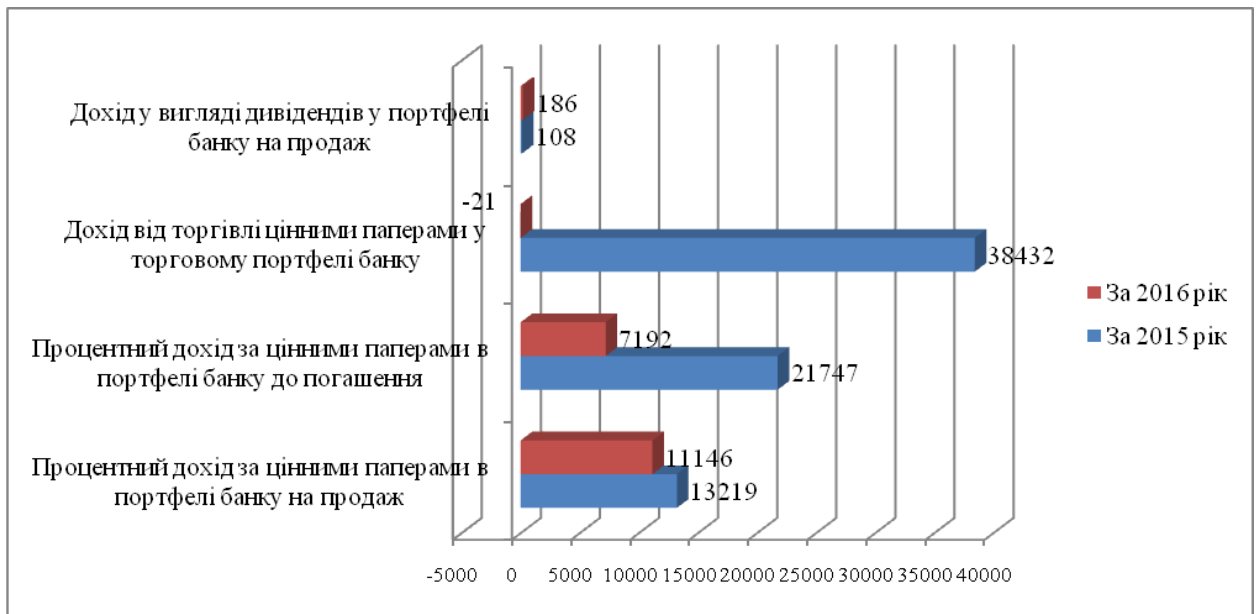

Рис.2.14. Динаміка доходу за операціями з цінними паперами за 2015-2016 рр.

Наступним етапом аналізу є визначення структури доходів ПАТ КБ «Приватбанку» від операцій з цінними паперами за їх видами за 2015-2016 роки (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Структура доходів ПАТ КБ «Приватбанку» від операцій з цінними паперами за їх видами

№	Найменування статті	За 2015 рік	Питома вага, %	За 2016 рік	Питома вага, %
1	Процентний дохід за цінними паперами	34 966	46,95	18 338	90,87
1.1	Процентний дохід за цінними паперами в торговому портфелі банку	-	-	-	-
1.2	Процентний дохід за цінними паперами в портфелі банку на продаж	13 219	17,75	11 146	55,23
1.3	Процентний дохід за цінними паперами в портфелі банку до погашення	21 747	29,19	7 192	35,64
2.	Торговельний дохід за цінними паперами	38 432	51,59	-21	-0,10
2.1	Торговельний дохід від за цінними паперами в торговому портфелі банку	38 432	100	-21	100
3	Дивідендний дохід за цінними паперами	1 083	1,45	1 863	9,23
3.1.	Дивідендний дохід за цінними паперами в торговому портфелі банку	-	-	-	-
3.2	Дивідендний дохід за цінними паперами в портфелі банку на продаж	1 083	100	1 863	100
4	Доходи банку від операцій з цінними паперами	74 481	100	20 180	100

Процентний дохід від цінних паперів складає 46,95% всього доходу за цінними паперами у 2015 році і 90,87 % всього доходу від цінних паперів у 2016 році (рис.2.15.).

В свою чергу його формують на 29,19 % процентні доходи від цінних паперів в портфелі банку до погашення у 2015 році і на 55,23 % процентні доходи від цінних паперів в портфелі банку на продаж у 2016 році (рис.2.16.).

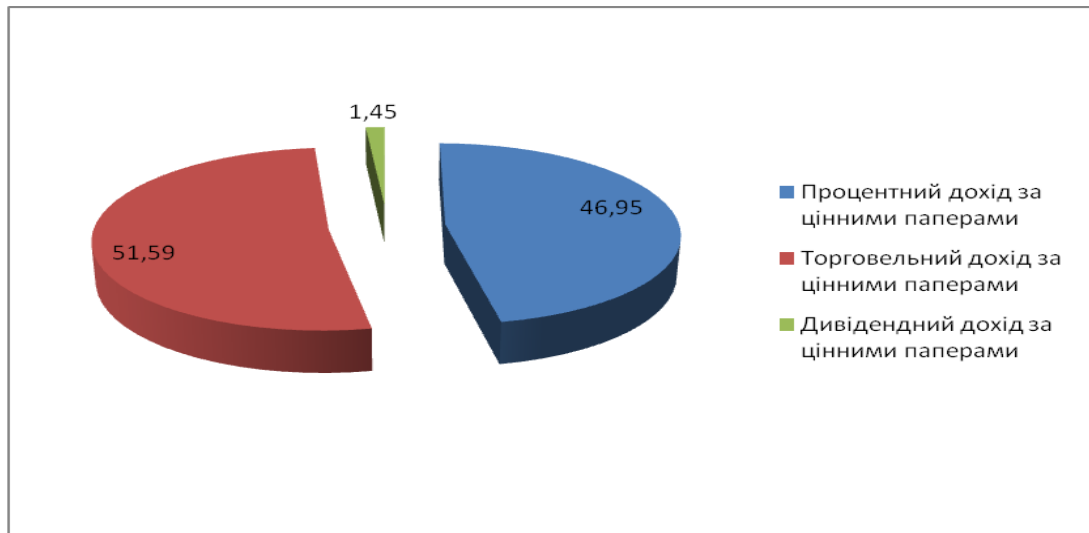

Рис. 2.15. Структура доходів ПАТ КБ «Приватбанку» від операцій з цінними паперами за 2015 рік

Звертаючись до табл. 2.8, яка відображає структуру портфеля до погашення, можна побачити, що в основному це облігації підприємств, які у 2015 році займали 100 % портфеля. Це означає, що найдохіднішими операціями для банку є операції з борговими цінними паперами до погашення. Торгівельний, дивідендний та дохід від участі в капіталі в сумі не перевищують 1% від доходів за операціями банку з цінними паперами. Таким чином, структура доходів банку від операцій з цінними паперами є дуже незбалансованою щодо видів доходів.

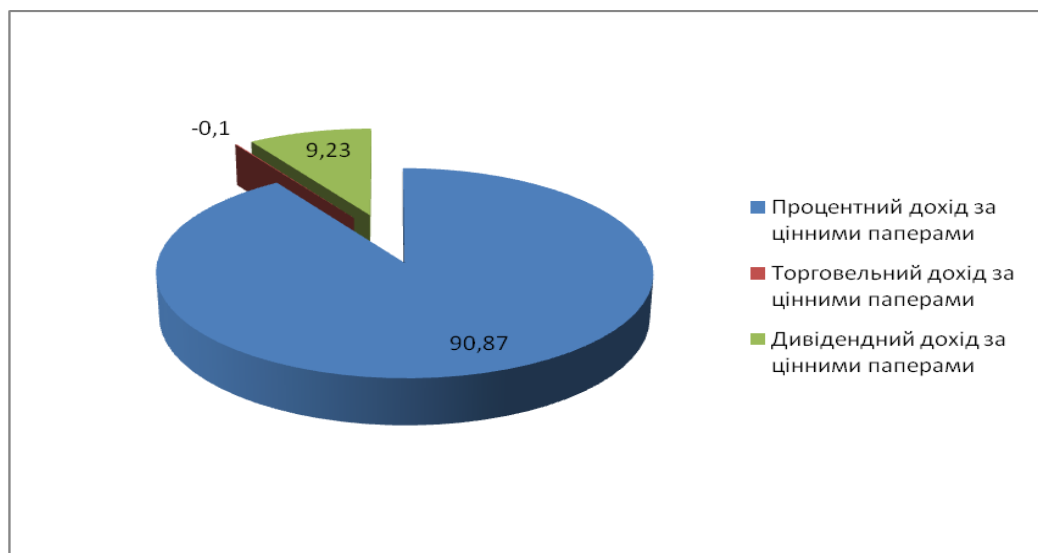

Рис.2.16. Структура доходів ПАТ КБ «Приватбанку» від операцій з цінними паперами за 2016 рік

Для того, щоб визначити важливість операцій банку з цінними паперами з точки зору отримання доходів необхідно знайти співвідношення доходів від операцій з цінними паперами та загальних доходів банку. Чим вищим буде значення зазначеного співвідношення, тим більш важливими є операції з цінними паперами для банку. Розрахувати такі співвідношення доцільно також в розрізі видів доходів банку, тобто окремо для процентного, торговельного та дивідендного доходу (табл. 2.12.).

Таблиця 2.12

Портфельна структура доходів банку від операцій з цінними паперами

№	Найменування статті	2015 рік	Питома вага, %	2016 рік	Питома вага, %	Відхилення
1	Дохід від цінних паперів в торговому портфелі банку	38 432	51,59	-21	-0,10	-38 453
2	Дохід від цінних паперів в портфелі банку на продаж	14 302	19,20	13 009	64,46	-1 293
3	Дохід від цінних паперів в портфелі до погашення	21 747	29,19	7 192	35,64	-14 555
4	Дохід за інвестиціями в дочірні та асоційовані компанії	-	-	-	-	-
5	Доходи банку від операцій з цінними паперами, всього	74 481	100	20 180	100	-54 301

За даними табл. 2.12 можна зробити висновок, що дохід ПАТ КБ «Приватбанку» від операцій з цінними паперами у 2016 році скоротився на 54301 тис. грн. порівняно з 2015 роком. Скорочення доходів спостерігається в усіх портфелях банку. Дохід від цінних паперів в портфелі банку на продаж скоротився на 1 293 тис. грн. у 2016 році, дохід від цінних паперів в портфелі до погашення скоротився на 14 555 тис. грн. у 2016 році порівняно з 2015 роком. Це є моментом негативним, бо про те, що банк недоотримав дохід у розмірі 14 555 тис. грн.

Для того, щоб проаналізувати дохідність необхідно розрахувати коефіцієнти дохідності цінних паперів. Публічна звітність банку дозволяє здійснити розрахунок узагальнених коефіцієнтів дохідності, що

розраховуються як співвідношення доходів за відповідним портфелем до вартості цього портфеля, представленої в балансі банку (додаток А, Б).

Таблиця 2.13

Результати розрахунку дохідності операцій банку з цінними паперами

№	Показник	2015	2016	Відхилення
1	Дохідність цінних паперів в торговому портфелі банку	3,7549	-0,0021	-3,757
2	Дохідність цінних паперів в портфелі банку на продаж	0,1625	0,0448	-0,1177
3	Дохідність цінних паперів в портфелі до погашення	0,3011	0,0300	-0,2711
4	Дохідність інвестицій в дочірні та асоційовані компанії	-	-	-
5	Доходність операцій з цінними паперами, всього	0,0592	0,0118	-0,0474

Як свідчать дані табл. 2.13 в цілому операції з цінними паперами приносять банку 5,92 коп. з 1 грн. інвестицій в цінні папери за даними 2015 року, та 1,18 коп. з 1 грн. інвестицій за даними 2016 року. Найбільшу дохідність у 2015 році мав торговий портфель ПАТ КБ «Приватбанку» – 375,49 коп., але у 2016 році банк мав збиток 0,21 коп. з 1 грн. Дохідність портфеля на продаж у 2015 році складала 16,25 коп., у 2016 році вона склала 4,48 коп. на 1 грн. вкладених коштів. Дохідність портфеля до погашення у 2016 році знизилася з 30,11 коп. до 3 коп. Загалом, у 2016 році дохідність впала на 4,74 коп. на 1 грн. вкладених коштів (рис.2.17.).

В цілому за результатами проведеного аналізу інвестиційної діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» можна зробити наступні висновки:

- найбільшу питому вагу активів має ПАТ КБ «Приватбанк» серед банків України, але питома вага інвестиційного портфеля дуже мала і складає лише 3,77% проти 44,15% у ПАТ КБ «Укрексімбанку» та 29,19 % АТ КБ «Ошадбанку»;

- найбільшу питому вагу в портфелі на продаж має АТ Укрексімбанк – 45,27%. ПАТ КБ «Приватбанк» займає 0,69 % у загальній сумі портфеля на продаж. ПАТ КБ «Приватбанк» майже не здійснює

операції з цінними паперами торгового портфелю банку, його питома вага лише 0,01 %. Серед представлених банків лише ПАТ КБ «Приватбанк» вкладає цінні папери в усі види портфелів.

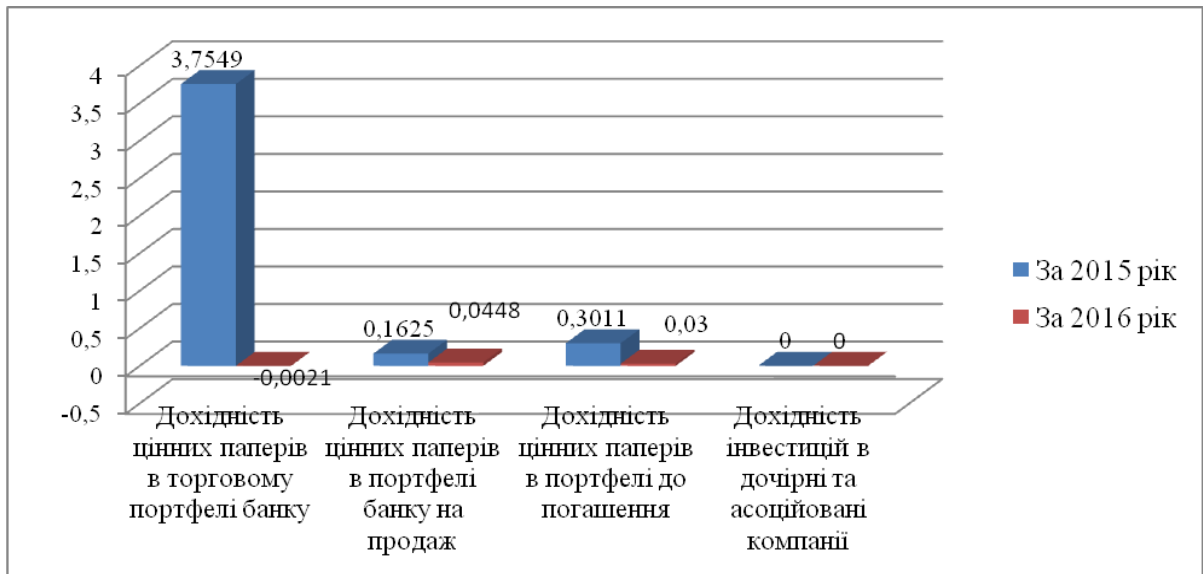

Рис.2.17. Зміна дохідності портфелів цінних паперів ПАТ КБ «Приватбанку» за 2015- 2016 рр.

- збільшення активів ПАТ КБ «Приватбанку» у 2016 році відбулося за рахунок збільшення операцій з цінними паперами. Частка операцій з цінними паперами в активах банку збільшилася порівняно з 2015 р. на 446 332 тис. грн. як в абсолютному значенні, так і у відсотковому співвідношенні на 0,16 %.

- у 2016 році обсяг операцій з цінними паперами збільшився на 446 332 тис грн. порівняно з 2015 роком і складає 35,47 %. Таке збільшення є моментом позитивним і свідчить про розширення інвестиційних операцій банку.

- кредитно-інвестиційний портфель протягом періодів, що аналізуються, збільшився на 13,09 %, але темпи приросту операцій з цінними паперами (35,47%) перевищують темпи приросту кредитно-інвестиційного портфеля, що є свідченням зміни політики банку по розміщенню ресурсів в інвестиційні операції.

- протягом аналізованого періоду найбільшу питому вагу в портфелі цінних паперів займають інвестиції в асоційовані та дочірні компанії 77,85 % та 69,13 % у 2015 та 2016 роках відповідно. Це говорить про те, що банк надає перевагу інвестиціям в асоційовані та дочірні компанії: навіть якщо об'єднати за обсягами цінні папери у портфелі на продаж та у торговому портфелі, то їх сума буде значно меншою ніж 35% від загального обсягу операцій. Це є моментом позитивним.

- протягом 2016 року відбулися значні зміни у структурі портфеля цінних паперів. Про це свідчить зменшення цінних паперів у торговому портфелі банку на 122 821 тис. грн., тобто з 122 841 тис. грн. у 2015 році до 20 тис. грн. у 2016 році. Також відбулося значне збільшення портфеля на продаж. Його питома вага збільшилася з 6,46 % у 2015 році до 16,82 % у 2016 році. Це є моментом позитивним, бо свідчить про вивержену політику інвестування у цінні папери та вдалим поєднанням строків та доходності.

- процентний дохід від цінних паперів складає 46,95% всього доходу за цінними паперами у 2015 році і 90,87 % всього доходу від цінних паперів у 2016 році. В свою чергу його формують на 29,19 % процентні доходи від цінних паперів в портфелі банку до погашення у 2015 році і на 55,23 % процентні доходи від цінних паперів в портфелі банку на продаж у 2016 році. Звертаючись до табл. 2.6, яка відображає структуру портфеля до погашення, можна побачити що в основному це облігації підприємств, які у 2015 році займали 100 % портфеля. Це означає, що найдохіднішими операціями для банку є операції з борговими цінними паперами до погашення. Торговельний, дивідендний та дохід від участі в капіталі в сумі не перевищують 1% від доходів за операціями банку з цінними паперами. Таким чином, структура доходів банку від операцій з цінними паперами дуже незбалансована щодо видів доходів.

- як показує проведений аналіз портфель на продаж є більш ризиковим, ніж портфель до погашення, хоча ризикованість портфеля на

продаж у 2016 році значно знизилась. В 2016 році ризикованість портфеля до погашення майже нульова.

Таким чином, можна зробити висновок, що в цілому інвестиційна діяльність ПАТ КБ «Приватбанк» у 2016 році покращилась в порівнянні з 2015 роком, про це свідчить збільшення вкладень у цінні папери та збільшення цінних паперів у портфелі на продаж, до погашення та інвестицій в асоційовані та дочірні компанії. Ці зміни сприяють підвищенню доходності та ліквідності банку та зниженню загального ризику активних операцій.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

3.1. Ризики інвестиційної діяльності банків

Інвестиційна діяльність банку тісно пов'язана з ризиками, які є невід'ємною складовою ринкової форми господарювання. Інвестиційний ризик — це можливість відхилення конкретних інвестиційних рішень чи дій банку від запланованих. Ці відхилення можуть бути пов'язані як із додатковими доходами, так і з додатковими витратами, оскільки отримані величини є випадковими, тобто невідомими на момент прийняття інвестиційного рішення.

На ризик як вид небезпеки, потрібно реагувати і пов'язувати його як з додатковими доходами, так і з додатковими втратами.

Економічну природу інвестиційного ризику тісно пов'язують з мінливістю ситуації в країні, коливаннями кон'юнктури інвестиційного ринку, специфікою інвестиційних проектів та результатів фінансово-господарської діяльності підприємства-емітента (у випадку фінансового інвестування) [59]. Разом з цим, має місце визначення інвестиційного ризику як невизначеності повернення вкладених коштів та отримання доходу [16, с. 267]. Таким чином, під поняттям — ризику інвестиційної діяльності слід розуміти систему взаємопов'язаних ендогенних та екзогенних факторів ризику та імовірності з якою вони негативно впливають на величину доходу від інвестиційної діяльності банку [59].

Інвестиційний ризик — це ймовірність отримання збитків або недоотримання очікуваного доходу внаслідок інвестування банком грошей у цінні папери [22].

Ефективність оцінки ризиків та управління ними значною мірою залежить від їх класифікації. Класифікація є системою ранжування ризиків

на конкретні групи, на підставі схожості характерних ознак та критеріїв [7; 8].

Залежно від причини виникнення, інвестиційні ризики поділяються на загальні і специфічні. Загальні ризики мають включати ризики подібні для всіх учасників інвестиційного процесу і вони не пов'язані з діяльністю банку, або конкретного клієнта. До основних видів загальних ризиків віднесено соціально-політичні, екологічні, інформаційні, законодавчі, економічні, кон'юнктурні та інші ризики. Водночас загальні ризики мають бути характерні для будь-якої операції банку, їх потрібно враховувати за всіма формами і об'єктами інвестування.

Специфічні ризики — це, небезпека втратити матеріальні, фінансові, трудові ресурси від інвестиційної діяльності банку. Специфічні ризики пов'язані з непрофесійною інвестиційною політикою банку, нераціональною структурою інвестиційних вкладень, невиконанням зобов'язань позичальниками, іншими негативними чинниками. Виявлено, що на дані ризики можна впливати, їх можна зменшувати до мінімального рівня, уникати, тобто вони є керованими.

Специфічні банківські інвестиційні ризики в основному охоплюють ризики об'єктів інвестування (кредитний, операційний, ринковий, ліквідності) і ризики інвестиційного портфеля (незбалансованості, надмірної концентрації, селективний), вони є найбільш поширеними при здійсненні інвестиційної діяльності банку.

За величиною втрат нами виділено допустимий, критичний і катастрофічний ризики. Визначено, що за допустимого ризику максимальні втрати дорівнюють плановому прибутку від інвестиційної операції; за критичного — максимальні втрати дорівнюють доходу від здійснення операції; за катастрофічного — максимальні втрати дорівнюють обсягу власних коштів банку.

До зовнішніх чинників, які впливають на величину фінансової безпеки, було віднесено: зміну податкової політики, курсів валют, процентної ставки.

Серед внутрішніх чинників найбільшу загрозу для банку становлять: неефективне фінансове планування і управління активними операціями, неефективна маркетингова, кадрова, інноваційна стратегії. [25]. Загальна класифікація ризиків наведена на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Загальна класифікація інвестиційних ризиків

Загалом реалізація інвестиційних проектів підлягає впливу трьох основних груп ризиків [29, с. 351]:

1. Власний ризик проекту – ризик того, що реальні поступлення грошових коштів (а, як наслідок, і очікувана дохідність) у процесі реалізації будуть суттєво негативно відхилятися від запланованих.

2. Корпоративний (внутрішньо підприємницький) – це ризик, що пов’язаний з впливом процесу реалізації проекту на фінансовий стан суб’єкта господарювання.

3. Ринковий ризик характеризує вплив, що може здійснити реалізація проекту на динаміку вартості акцій суб’єкта господарювання на ринку. Якщо розглядати інвестиції як результат процесу інформаційної взаємодії підприємця (ініціатора інвестиційного проекту) і інвестора (власника

інвестиційного ресурсу), то, відповідно, успіх залежить від того чи знайдуть ці сторони спільну мову, тобто, чи зустрічний рух інформаційних потоків у певний момент часу дасть бажаний результат [49, с. 87].

В свою чергу, ризики банківського фінансового інвестування можна згрупувати наступним чином:

1) Ризик країни (ризик, що пов'язують із розвитком економіки окремої держави). Серед таких ризиків найбільш загрозливим є ризик зміни державного устрою. Крім цього, сюди можна віднести й радикальні зміни у законодавчих актах, діяльність уряду, а також, корупція на рівні органів державної влади. В країнах із високою імовірністю виникнення таких факторів вартість цінних паперів (державних чи корпоративних) буде суттєво нижчою ніж вартість таких самих цінних паперів у країні із стабільною внутрішньою політичною ситуацією.

2) Загальноекономічний ризик – можлива зміна основних макроекономічних параметрів, таких як: темпи росту і структура валового внутрішнього продукту, рівень інфляції, ставка банківського відсотку, безробіття. Як приклад, можна привести Саудівську Аравію: ризик країни досить невисокий, однак, загальноекономічний – достатньо значний. Економіка цієї країни складається виключно із нафтодобувної галузі та нафтопереробки. В силу цієї обставини, є залежною від зовнішньої торгівлі, успіх якої, в свою чергу, визначається станом ринкової кон'юнктури, що постійно коливається під впливом ринку енергоносіїв.

3) Ризик економічного сектору визначається за умови неоднорідності народного господарства та поділу його на певні сегменти (галузі). У будь-якій державі у кожного із секторів економіки є свої специфічні ризики, які необхідно проаналізувати перш ніж передбачати інвестиції у цінні папери будь-якого із суб'єктів господарювання.

4) Ризики конкретного емітента, тобто у компанії, акції якої бажає придбати інвестор, можуть також відбутися певні несприятливі зміни [59].

Західні економісти розрізняють дві категорії ризику, що складають у сумі загальний ризик інвестицій: недиверсифікований (систематичний) і диверсифікований (несистематичний) ризики. Ця класифікація є важливою з практичної точки зору для портфельного інвестора, зокрема банку, оскільки на ній побудовано сучасний інструментарій управління портфелем фінансових інвестицій.

Один із варіантів такої класифікації наведений на рис. 3.2.

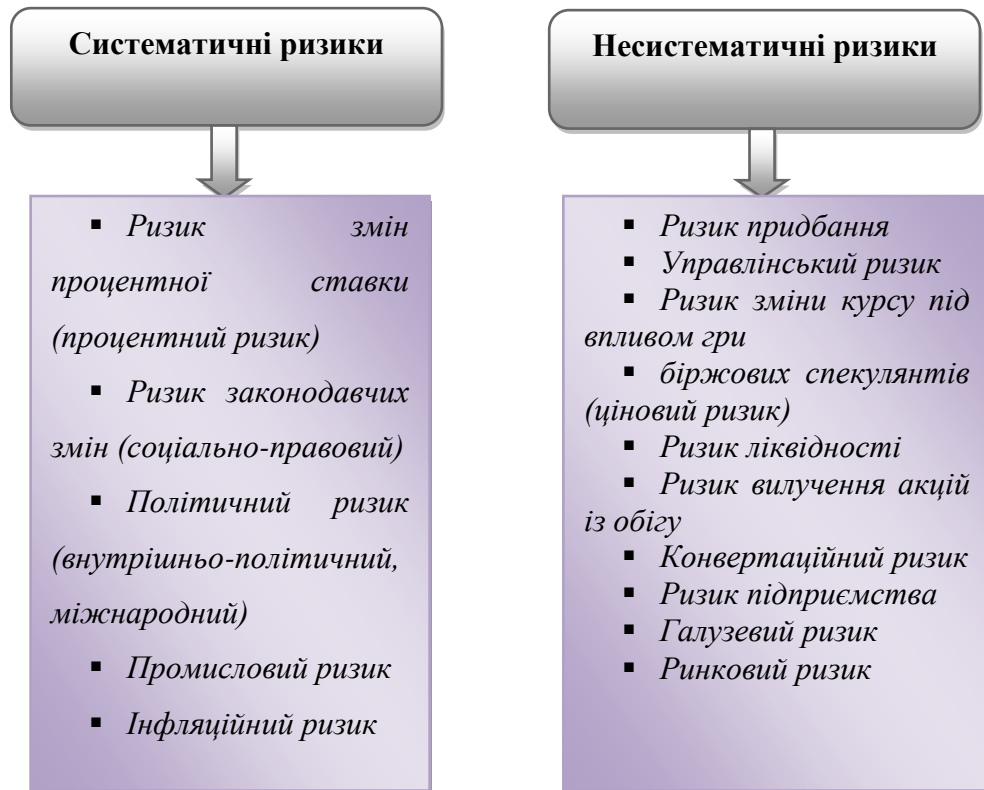

Рис.3.2. Класифікація ризиків відносно можливостей їх диверсифікації

Розмежування систематичної та несистематичної складової інвестиційних ризиків у сучасній теорії інвестування дозволило сформулювати декілька принципових положень, на яких засновано методологію ризик-менеджменту у цій сфері.

По-перше, якщо дохідності цінних паперів не є абсолютно корельованими, то диверсифікація портфеля сприяє зниженню ризику портфеля та збереженню його дохідності. По-друге, для диверсифікованого

портфеля несистематичний. По-третє, оскільки систематичного ризику уникнути неможливо, то саме цей ризик і слід аналізувати у процесі формування стратегії управління інвестиційним портфелем банку.

Систематичний інвестиційний ризик пов'язаний із загальною економічною і політичною ситуацією в країні і у світі, зростанням цін на ресурси, загальною динамікою цін на фінансові активи. Тобто систематична складова інвестиційного ризику є комплексним проявом таких різновидів ризиків, як процентний та валютний ризику, а також ризик інфляції [25].

Слід зауважити, що негативна дія вказаних вище ризиків є взаємопов'язаною з впливом інших. Так, при інвестуванні ризик зміни процентної ставки особливо актуальний в умовах інфляції. При знеціненні грошей усе дорожчими стають нові позики, підвищується процентна ставка за борговими зобов'язаннями. Інвестор, який має цінні папери більш раннього випуску, опиняється у не вигідних для себе умовах, оскільки отримує проценти за старими, меншими ставками.

У свою чергу, ринковий ризик пов'язаний з падінням цін на всі цінні папери, що обертаються на ринку одночасно. Цей ризик стосується передусім акцій і є наслідком загальнодержавної нестабільності. Відповідно, ринковий ризик до певної міри пов'язаний з дією ризику інфляції, який зумовлений зміною купівельної спроможності грошей і призводить до того, що вкладення навіть у найбільш безпечні папери можуть виявитись збитковими.

Слід зазначити, що деякими авторами галузевий, ринковий і валютний ризику помилково належать до системних. Разом з тим вони можуть бути ефективно диверсифіковані за допомогою науково обґрунтованого формування структури інвестиційного портфеля. Наприклад, галузевий ризик може бути зменшений, якщо включити в портфель акції підприємств різних галузей економіки, валютний – шляхом розподілу коштів між валютними цінними паперами і паперами, що котируються у національній валюті.

Систематичний ризик досить точно прогнозується фундаментальними методами вивчення ринкової кон'юнктури. Аналіз кон'юнктури передбачає відстеження як поточного стану ринку, так і прогноз його розвитку. Спостереження, оцінка і виявлення тенденцій руху ринку об'єднані загальним поняттям «моніторинг» [29].

Фундаментальні методи використовуються при довгостроковому прогнозуванні і базуються на аналізі сукупності макропоказників. При цьому враховуються стан і перспективи розвитку економіки загалом, можливі зміни в державному регулюванні виробництва і зовнішньої торгівлі, грошово-кредитна політика уряду, покращення основних економічних показників, насамперед валового національного продукту. Беруться до уваги також попит на кредити, зростання грошової маси та інші чинники. Фундаментальні методи оцінки розвитку ринку цінних паперів можуть включати від декількох до тисячі показників.

Несистематичний ризик пов'язаний з фінансовим станом конкретного емітента цінних паперів. Оцінка його вимагає певних зусиль як з боку посередників ринку фінансових активів, так із боку інвесторів.

До категорії несистематичних в оцінках інвестиційних ризиків традиційно належать ризик ліквідності, галузевий і фінансовий ризики. Ризик ліквідності пов'язаний з можливою затримкою реалізації цінного папера на ринку. Інвестор повинен бути впевнений, що за необхідності він може продати свій цінний папір і перевести інвестований капітал у готівку. Фінансовий ризик – це збитки у зв'язку з нерентабельністю чи банкрутством емітента цінних паперів. Галузевий ризик пов'язаний з циклічною динамікою розвитку окремих видів економічної діяльності. З метою зменшення ризиків інвестування необхідно враховувати різноманітні чинники, найважливішими з яких є дохідність, оподаткування і термін фінансових вкладень [18].

Загальноприйнята класифікація ризиків ділить ризики, пов'язані з операціями з цінними паперами, на три основні групи:

- макроекономічні, галузеві, регіональні ризики;
- ризики банку;
- ризики управління портфелем і технічні ризики.

Ризики, пов'язані з операціями з цінними паперами, що переважно характеризуються несистематичною складовою, подані на рис. 3.3 [44].

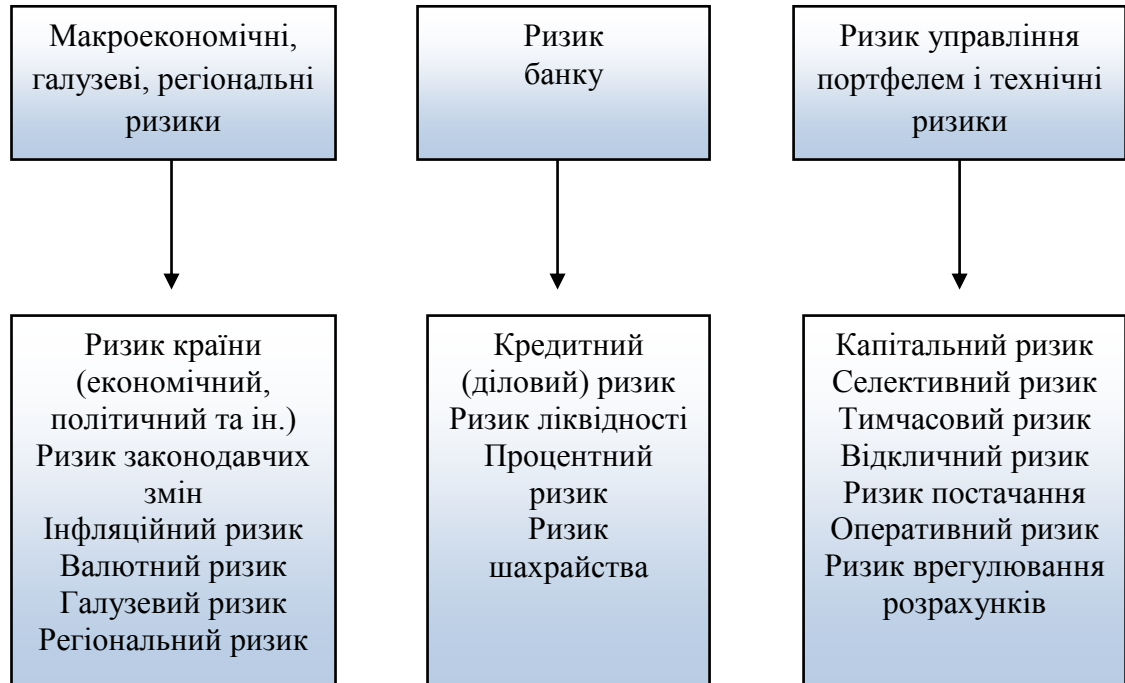

Рис.3.3. Класифікація інвестиційних ризиків

У процесі управління інвестиційними ризиками банку надзвичайно важливо створити умови, що дозволяють уникнути виникнення ризиків управління портфелем. Ці ризики у більшості випадків є наслідком неефективної організації самого процесу управління і їх існування вказує на недостатню кваліфікацію банківського менеджменту для проведення ефективного інвестування у фінансові активи.

Серед них можна відзначити такі види ризиків, як капітальний, відкличний, ризик постачання і операційний ризик. Капітальний ризик – ризик істотного погіршення якості портфеля цінних паперів, що призводить до значних збитків і може торкнутися капіталу власника портфеля.

Відкличний ризик – ризик втрат для інвестора у випадку, якщо емітент відкличе відкличні облігації у зв'язку з перевищенням фіксованого рівня

процентних виплат за ними над поточним ринковим процентом (може бути розглянутий як різновид процентного ризику). Ризик постачання – ризик невиконання продавцем зобов’язань за своєчасним постачанням цінних паперів. Операційний ризик – ризик втрат, що виникають у зв’язку з несправністю роботи комп’ютерних систем, порушенням технології операцій з цінними паперами, низькою якістю роботи технічного персоналу, комп’ютерним шахрайством.

Вимірювання ризику фінансових інвестицій є багатосистемною проблемою як з погляду методики аналізу, так із позицій ефективного управління інвестиційним портфелем. Методам кількісної оцінки інвестиційних ризиків та математико-статистичним моделям формування ефективних портфелів присвячено багато праць зарубіжних і вітчизняних економістів [42; 43; 59].

3.2. Методи управління інвестиційним ризиком в ПАТ «Приватбанку»

В процесі інвестиційної діяльності одним із головних завдань є управління банківськими ризиками. Виходячи із теоретичної сутності процесу управління загалом та управління банківськими ризиками зокрема, можна сформулювати наступне визначення поняття — управління інвестиційними ризиками банку, як процес поетапного впливу відповідальних підрозділів банківської установи на величину ризику від інвестиційної діяльності банку з метою його мінімізації.

Основними етапами управління інвестиційними банківськими ризиками є (рис. 3.4):

1. Ідентифікація інвестиційних ризиків, як етап передбачення, виявлення, ототожнення та групування інвестиційних ризиків у відповідності до специфіки факторів ризику та характеру інвестиційної діяльності банку.

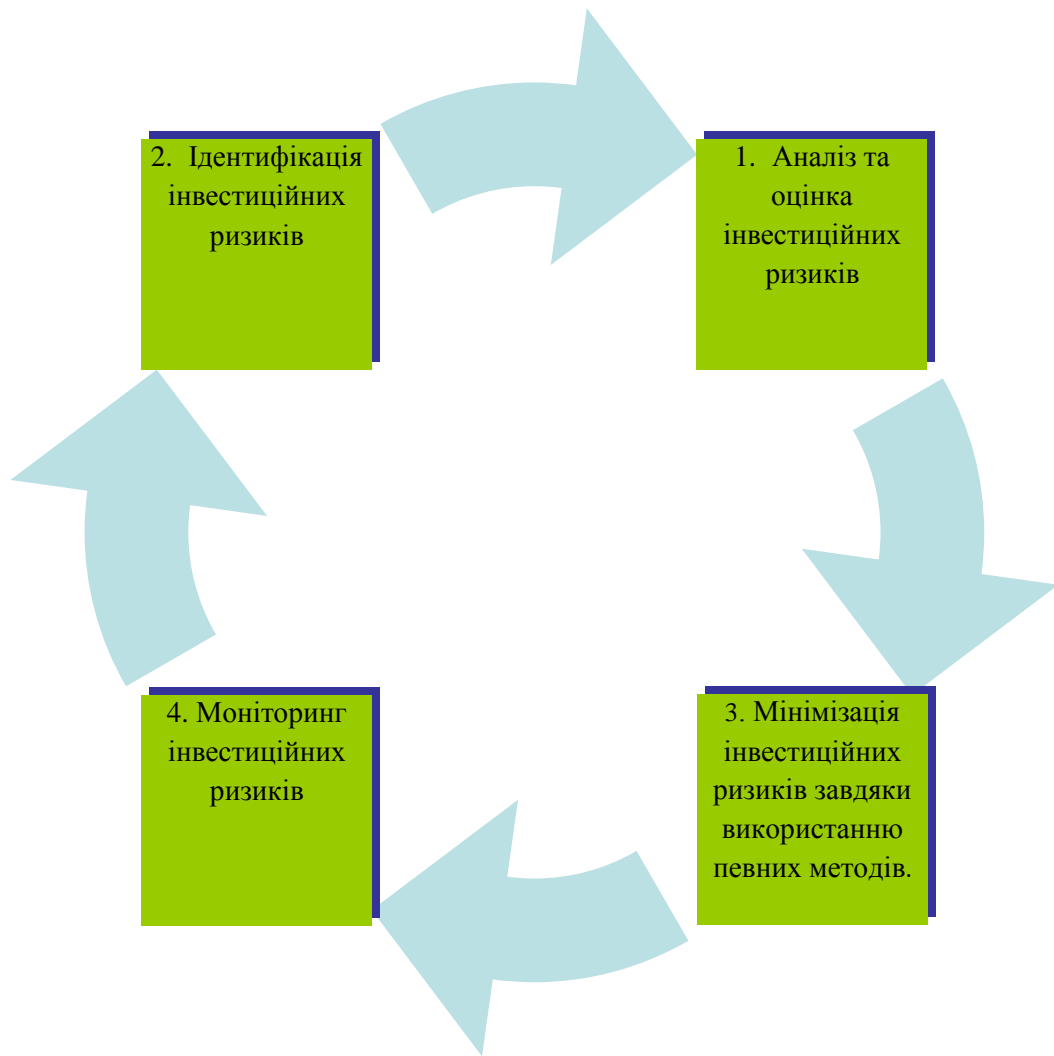

Рис. 3.4. Основні етапи управління інвестиційними банківськими ризиками

2. Аналіз та оцінка інвестиційних ризиків. Етап на якому відбувається кількісна інтерпретація показників інвестиційних ризиків, а також, системний аналіз впливу фактичних та прогнозних показників інвестиційних ризиків на величину доходу від інвестиційної діяльності банку.

3. Мінімізація інвестиційних ризиків завдяки використанню певних методів. Основною метою даного етапу є доведення величини ризику до прийняттого для банку рівня.

4. Моніторинг інвестиційних ризиків передбачає наявність постійного відслідковування та систематичного контролю за рівнем інвестиційних ризиків. Попередження та раннє реагування є можливим лише завдяки тому,

що у банку при проведенні значних за обсягом інвестиційних операцій діє прогноз-система, тобто всебічне дослідження специфіки операції та виявлення факторів можливих ризиків.

Базовим елементом такої системи є ідентифікація факторів інвестиційних банківських ризиків. Поняття, — ідентифікація походить від латинського — *identificare* – ототожнювати і означає встановлення чи визначення тотожності, ототожнення об'єкта пізнання, розпізнавання [20, с. 337]. Основною задачею ідентифікації є розпізнавання образів, формування аналогій об'єктів та їх класифікація. Ідентифікація встановлює відповідність об'єкту своєму образу – сутнісному предмету, що нерідко носить назву ідентифікатора. У відповідності до цього, ідентифікація ризиків є систематичним виявом ризикових ситуацій, що характерні для певного виду діяльності. Водночас, з позиції сучасної економічної теорії, ідентифікацію ризиків визначають як формування переліку, класифікації і критеріїв ризиків у ринковій ситуації, тобто це виявлення змісту і складу ризику [59].

Для розпізнавання, ототожнення та групування, американський психолог А. Осборн у 1953 році запропонував метод —*brain-storming* або т. з. — мозковий штурм. При цьому він врахував два фактори – є люди, які добре генерують ідеї, але погано аналізують і, відповідно, навпаки – більшість людей мають схильність до критичного аналізу ідей, а не до їх генерації. Мозковий штурм дозволяє впорядкувати метод спроб та помилок [27].

Метод Дельфі за змістом і структурою є методом швидкого прийняття рішень в експертній ідентифікації та прогнозуванні. На думку окремих науковців, цей метод можна віднести до різновиду закритих групових опитувань, оскільки, він характеризується анонімністю висновків членів експертної групи та передбачає проведення кількох турів опитувань [18].

Також, досить ґрунтовним та виваженим методом ідентифікації інвестиційних ризиків є SWOT-аналіз. Доцільність застосування методу впливає із твердження про те, що кожен із факторів ризику зовнішнього або внутрішнього середовища, повинен мати всебічну оцінку, в даному випадку,

виражену у стратегічному балансі. Тут важливо, що найбільші загрози виникають тоді, коли негативний розвиток ситуації у середовищі діяльності накладається на слабкі сторони банку. За таких умов, організаційна складова процесу ідентифікації дещо змінюється, оскільки, підвищується роль менеджера-стратега, який розробляє певні заходи, щодо зведення стратегічного балансу (на відміну від методу мозкового штурму та методу Дельфі в яких перевага віддається рівнозначній групі експертів чи генераторів ідей). Зважаючи на таке, необхідно виділити певні негативні особливості SWOT-аналізу, зокрема: – надмірну суб'єктивність у доборі факторів та ранжування їх за ступенем важливості для банку; – необхідність врахування того, що минулі переваги у майбутньому можуть стати недоліками і навпаки; – необхідність постійної уваги до швидкозмінності середовища. Алгоритм ідентифікації залежить від підходів менеджменту банку до управлінського процесу. Однак, головним завданням ризик-менеджерів усіх організаційних рівнів банку є збереження максимальної об'єктивності ідентифікації. Саме від цього залежить подальший результат кількісного аналізу та оцінки, що безпосередньо впливатиме на раціональність застосування тих чи інших методів оптимізації рівня ризику.

Другим етапом процесу управління інвестиційним ризиком є якісний аналіз та оцінка інвестиційних ризиків (див. рис. 3.4). У вузькому розумінні аналіз передбачає розчленування явища або предмету на певні складові. У широкому розумінні, аналіз ризиків – це цілий ланцюг складних процедур вивчення об'єкту дослідження через мисленнєве розчленування його на складові елементи, кожен із яких аналізується окремо однак у межах єдиного цілого [5, с. 10]. Результативність аналізу банківської діяльності, передусім, буде залежати від принципів, згідно яких аналіз проводиться і дотримання яких, дозволить досягнути поставлених завдань, серед яких:

1. Принцип максимальної об'єктивності та неупередженості. Цей принцип означає, що аналіз ґрунтуватиметься виключно на достовірній

інформації, а результати та висновки аналітичної оцінки будуть підкріплені конкретними і коректними розрахунками.

2. Принцип наукової фундаментальності передбачає використання у процесі аналізу передового наукового досвіду та сучасних науково обґрунтованих методів дослідження.

3. Принцип комплексності передбачає те, що аналіз окремого напрямку діяльності банку необхідно проводити із урахуванням тісних взаємозв'язків із усіма іншими сферами у яких веде свою роботу фінансово-кредитна установа.

4. Принцип оперативності аналізу дозволяє своєчасно і актуально прийняти рішення щодо подальших дій керівництва і відповідальних осіб банку.

5. Принцип результативності та дієвості – аналіз повинен ефективно впливати на діяльність банку та дозволяти максимально оптимізувати роботу банку.

Процес якісного аналізу ризиків вимагає ранжування згідно напрямку інвестицій. Саме специфіка напрямку інвестицій визначає параметри вихідної інформації та засоби їх отримання, серед яких: [123, с. 115 – 116]:

- стандартні опитувальні листки;
- аналіз первинних документів управлінської та фінансової звітності;
- аналіз щоквартальних та річних фінансових звітів;
- формування та аналіз карт технологічних потоків виробничих процесів;
- інспекції виробничих підрозділів;
- консультації спеціалістів у технічних сферах;
- експертизи документації спеціалізованими консалтинговими фірмами. Оцінка інвестиційних ризиків ставить мету визначити, з допомогою формалізованих методів, міру ризику.

Загалом, у кількісному аналізі банківських ризиків умовно виділяють декілька функціональних блоків [13]:

1. Вибір критеріїв оцінки ступеня ризику (можуть бути як загальними так і специфічними для окремих видів ризику).

2. Визначення допустимого для банку рівня окремих видів ризику. Допустимий рівень ризиків різного виду повинен фіксуватися через стандарти (ліміти та нормативні показники), котрі відображаються в документах щодо політики банку на певний період часу.

3. Визначення фактичного рівня ризику на основі окремих методів. Серед методів кількісної оцінки банківських ризиків виділяють три основні групи, а саме, статистичні, експертні та аналітичні [18, с. 31].

4. Оцінка можливостей подальшого збільшення чи зменшення ризику. Як зазначалося вище, після ефективного прогнозування, ототожнення та групування необхідно здійснити кількісну інтерпретацію рівня інвестиційних ризиків тобто оцінити та проаналізувати ці ризики [45].

Оцінку рівня ризику інвестиційної діяльності банку доцільно проводити на основі показників ділової активності, ефективності управління, прибутковості інвестиційної діяльності банку. Отже в роботі запропоновано ділову активність банку на ринку інвестиційних кредитів вираховувати за допомогою частки інвестиційних кредитів ($K_{ін.кр.}$) у загальних активах банку (3.1).

$$K_{ін.кр.} = \frac{K_{інв.}}{A_{заг.}} \rightarrow \text{до зростання} \quad (3.1)$$

де $K_{інв.}$ — інвестиційні кредити, грн.;

$A_{заг.}$ — загальні активи банку, грн.

Вважається, якщо показник є високим (понад 65%), то це може означати, що діяльність банку є недостатньо диверсифікованою. Низький коефіцієнт може свідчити про те, що банк недостатньо використовує джерела фінансування. Оптимальне значення цього показника кожен банк визначає самостійно. Запропонований в роботі коефіцієнт інвестиційної активності ($K_{ін.ц.п.}$) може відображати активність банку на ринку цінних паперів, його

доцільно обчислювати шляхом відношення вартості портфеля цінних паперів та паїв до загальних активів банку: (3.2)

$$K_{ін.ц.п.} = \frac{ЦПП}{A_3} \rightarrow \text{до зростання} \quad (3.2)$$

де ЦПП – портфель цінних паперів;

A_3 – загальні активи

Якщо показники інвестиційної активності банку проаналізувати в динаміці, то можливий такий висновок: чим вищим є значення показників, тим вищою буде фінансова безпека інвестиційної діяльності банку. Встановлено, що на рівень фінансової безпеки інвестиційної діяльності впливає обсяг прострочених й безнадійних інвестиційних кредитів у загальній величині інвестиційних кредитів, а для оцінки цього впливу запропоновано визначати показник проблемних кредитів ($K_{п.кр.}$):

$$K_{п.кр.} = \frac{K_{пр.}}{K_{інс.}} \rightarrow 0 \quad (3.3)$$

де $K_{пр.}$ — прострочені й безнадійні інвестиційні кредити, грн.;

$K_{інс.}$ — інвестиційні кредити банку, грн.

Зрозуміло, що оптимальне значення даного показника — 0. Однак, на практиці частка проблемних кредитів буває різною і що більше віддаляється значення показника від нуля, то нижчим є рівень фінансової безпеки інвестиційної діяльності банку. Для більшої повноти і точності аналізу до найбільш значущих показників фінансової безпеки інвестиційної діяльності необхідно включати показники прибутковості інвестиційних вкладень. Оскільки прибуток є основним захисним механізмом від банкрутства, то чим більша величина прибутку, тим менше коштів потрібно залучати із зовнішніх джерел, а це в кінцевому рахунку підвищує фінансову безпеку банку. Пропонуємо для аналізу дохідності інвестицій використовувати коефіцієнт дохідності інвестиційних кредитних вкладень ($K_{д.інв.кр.}$), який показує, скільки доходу приносить кожна вкладена гривня в інвестиційні кредити (3.4):

$$K_{\partial.інв.кр.} = \frac{D_{інв.кр.}}{K_{інв.кр.}} \times 100\% \rightarrow \text{середньозважена} \quad (3.4)$$

де $D_{інв.кр.}$ — дохід від інвестиційних кредитних операцій, грн.;

$K_{інв.}$ — середня сума інвестиційних вкладень за період, грн.

З'ясовано, якщо виконуються всі умови договорів, а всі кредити і проценти повертаються повністю, то такий коефіцієнт дорівнюватиме середньозваженій ставці за інвестиційними кредитами. Аналогічно визначається коефіцієнт дохідності від операцій з цінними паперами (3.5).

$$K_{\partial.цп} = \frac{D_{цп}}{I_{цп}} \times 100\% \rightarrow \text{до зростання} \quad (3.5)$$

де $K_{\partial.цп}$ — коефіцієнт дохідності цінних паперів;

$D_{цп}$ — дохід від операцій з цінними паперами, грн.;

$I_{цп}$ — загальна сума інвестицій у цінні папери, грн.

Для характеристики рівня дохідності інвестицій ($K_{дох.ін.}$), доцільно застосовувати показник частки доходів від інвестиційних кредитів і доходів від цінних паперів у загальних доходах банку (3.6):

$$K_{дох.ін.} = \frac{D_{інв.}}{D_{заг.}} \rightarrow \text{до зростання} \quad (3.6)$$

де $D_{інв.}$ — доходи від інвестиційної діяльності банку, грн.;

$D_{заг.}$ — загальні доходи банку, грн.

У системі показників, що характеризують якість управління інвестиціями необхідно виділити коефіцієнт окупності витрат доходами (Кок.), який можна визначати за формулою (3.7):

$$K_{ок.} = \frac{D_{інв.}}{B_{інв.}} \rightarrow \text{до зростання} \quad (3.7)$$

де $D_{інв.}$ — доходи від інвестиційної діяльності, грн.;

$B_{інв.}$ — процентні витрати на залучення ресурсів, грн.

Безумовно, рентабельність інвестиційної діяльності банку характеризує рівень окупності прибутком інвестиційних вкладень:

$$P = \frac{\Pi_{\text{інв.}}}{I_{\text{заг.}}} \times 100\% \rightarrow \text{до зростання} \quad , \quad (3.8)$$

де $\Pi_{\text{інв.}}$ — прибуток від інвестиційної діяльності, грн.;

$I_{\text{заг.}}$ — загальні інвестиційні вкладення банку, грн.

Якщо даний показник аналізувати в динаміці за останні кілька років, то можна виявити: чим більше значення показника, тим вищий рівень фінансової безпеки інвестиційної діяльності банку [25]

Серед основних методів згідно яких може здійснюватися оптимізація (зниження) рівня інвестиційних банківських ризиків, виділяють (рис. 3.5.):

- внутрішні методи (диверсифікація; хеджування; лімітування; спеціальні механізми торгівлі та укладання угод, що знижують імовірність втрат за рахунок ускладнення й подорожчання технічних процедур; управління активами й пасивами; отримання додаткової інформації;
- зовнішні методи (перенесення ризиків на іншу особу за допомогою гарантій або страхування; розподіл ризиків між великою кількістю осіб («диверсифікація навпаки»).

Варто розглянути кожний із цих способів, оскільки вони відіграють велику роль в управлінні банківським портфелем цінних паперів.

Диверсифікація ризику передбачає розподіл капіталу між пакетами цінних паперів різної якості та різних термінів погашення. Таким чином, інвестор формує портфель цінних паперів з різних інструментів. При цьому виникає портфельний ризик (систематичний і несистематичний). За допомогою диверсифікації можна зменшити тільки несистематичний ризик.

На рис. 3.6. можна простежити, як розмір портфеля впливає на портфельний ризик. Для портфеля цінних паперів частина несистематичного ризику, як правило, складає близько 15,1 % загального портфельного ризику [60].

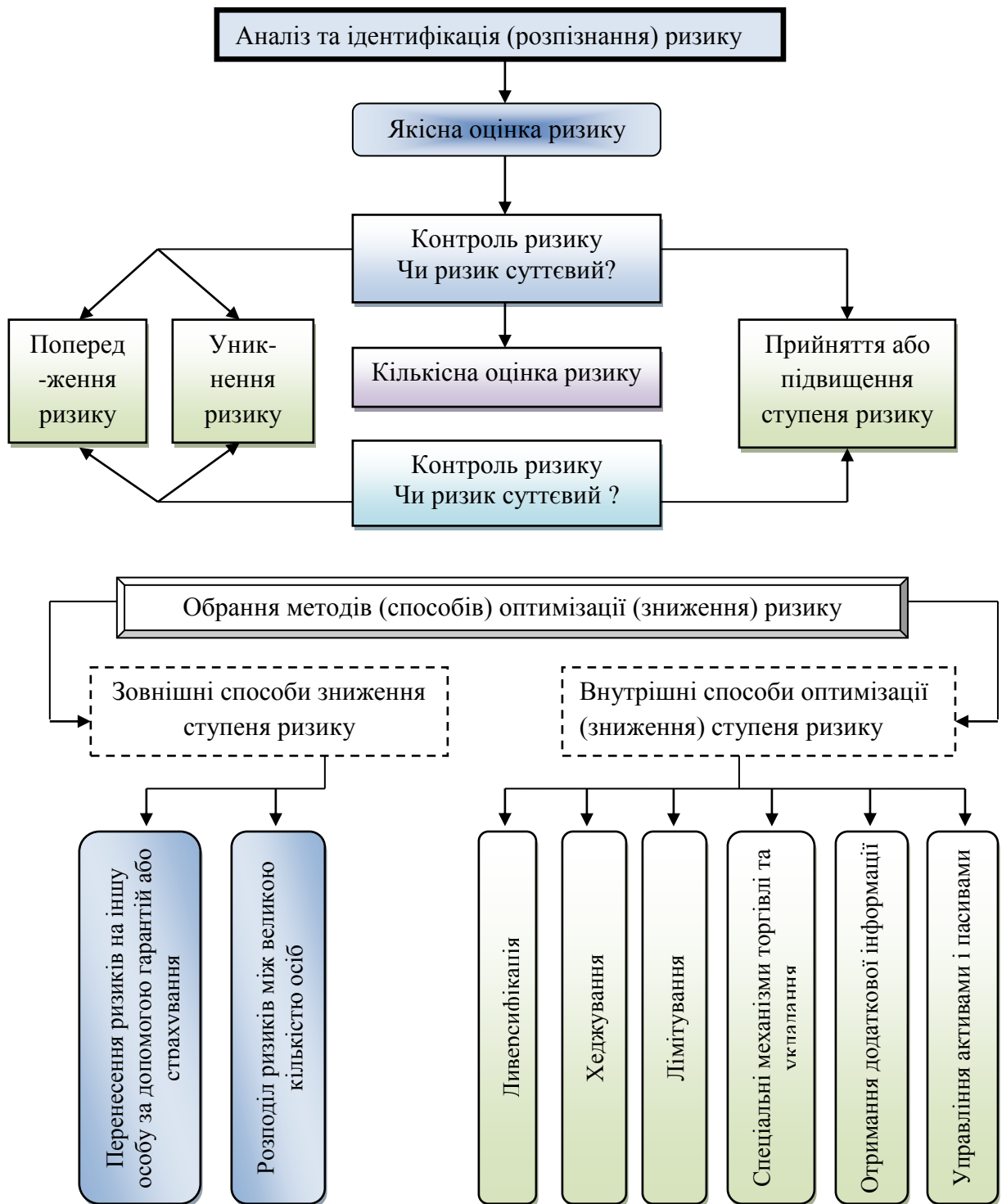

Рис. 3.5. Узагальнена блок-схема процесу управління ризиком

Зі збільшенням кількості активів гіпербола щільно підходить до цієї межі.

Згідно з аналітичними даними, включення в склад портфеля більше 15-ти різних паперів не дає очікуваного ефекту в частині зменшення

портфельного ризику, оскільки виникає ефект зайвої диверсифікації. А вона, у свою чергу, може мати такі негативні наслідки:

- портфельне управління може виявитися неякісним;
- придбання недостатньо дохідних, безпечних і ліквідних фінансових інструментів;
- високі витрати на купівлю невеликих партій цінних паперів;
- зростання витрат, пов'язаних із пошуком привабливих фінансових інструментів.

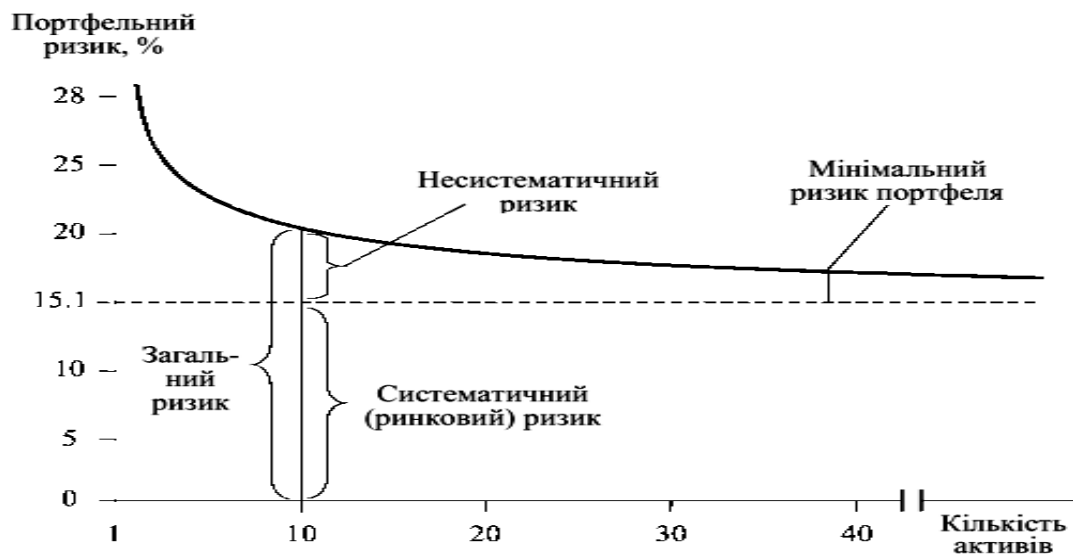

Рис. 3.6. Вплив розміру портфеля на портфельний ризик

Крайньою формою диверсифікації є хеджування, тобто такий підхід, коли свідомо використовується протилежна реакція різних фінансових інструментів на одну й ту саму подію. Активи розподіляються таким чином, що сумарний вплив тієї чи іншої події на їхню вартість виявився нульовим. Через це можна нейтралізувати ризик, однак існує вірогідність відмови від можливого доходу. Інструментами хеджування є свопи, ф'ючерси, форварди та опціони [49].

Лімітування базується на завчасному обмеженні можливих втрат. Прикладом цьому є лімітований (обмежений) наказ брокерові в системі електронних торгів біржі, коли папери купують за вказаною ціною та нижчою, а продаються за цією ціною та вищою.

Спеціальні механізми торгівлі та укладання угод являють собою резервування коштів на купівлю цінних паперів, депонування цінних паперів, що виставляються на продаж, механізм маржевих внесків у клірингову палату тощо. Вони використовуються здебільшого на високоорганізованих ринках. Ці методи зменшення ризиків тільки створюють ілюзію усунення збитків, насправді ж вони дозволяють лише зменшити ці ризики та зробити їх передбачуваними [47].

Найбільш складним і необхідним способом зниження інвестиційних ризиків для комерційних банків є управління активами та зобов'язаннями (пасивами), яке значною мірою обумовлює вибір ними інвестиційної стратегії. Пасив — це платіж, що має здійснити банківська установа (емітент зобов'язання) у певний період часу відповідно до контракту за зобов'язанням. Для фінансового інституту вагомими є обидві характеристики зобов'язання: сума платежу та момент часу, коли відбувається виплата цієї суми.

Через те, що для більшості зобов'язань суми та строки виплати є наперед невідомими, комерційний банк повинен завжди мати достатньо коштів для виконання поточних зобов'язань. Крім цього, потрібно мати на увазі, що власник зобов'язання може вимагати його дострокового виконання, навіть за умови накладання штрафу. Фінансовим інститутам також доводиться стикатися з вірогідністю зниження платіжних надходжень. Для банківських установ — це скорочення надходження коштів на депозити [52].

Таким чином, банк повинен мати від інвестованих коштів адекватну дохідність, а також підтримувати прийнятний рівень перевищення активів над зобов'язаннями або надлишок. Діяльність інвестора для досягнення цих цілей носить назву управління співвідношенням активів і пасивів, або управління надлишком (*surplus management*), яке включає вибір певного співвідношення ризику зниження надлишку та ризику забезпечення очікуваного рівня дохідності інвестованих коштів.

Гарантування та страхування широко висвітлюються в різних літературних джерелах, тому коментарів не вимагають. Той, хто страхується, не зменшує свої середні втрати, а тільки робить їх більш передбачуваними. Страхувальник же фактично займається диверсифікацією ризиків, укладаючи договори з різними страхувальниками і страхуючи різні ризики [51].

Розподіл ризиків між великою кількістю осіб відбувається під час створення різного роду пулів або фондів, у яких бере участь багато осіб. Прикладом розподілу фінансових ризиків може слугувати створення інвестиційного синдикату з інвестиційних банків у процесі андеррайтингу.

У зарубіжній практиці попередні дослідження з питань вибору часу для інвестування коштів мають назву «таймінг». Добре проведений таймінг дозволяє ефективно керувати інвестиційним горизонтом і підбирати саме той час для вкладання коштів, який є сприятливішим для досягнення цілей інвестора. Аналізуючи наукові праці з питань управління фінансовими інвестиціями можна виявити, що існує кілька найбільш розповсюджених стратегій управління інвестиційним горизонтом, що їх використовують банківські установи: стратегія короткострокового акцепту, довгострокового акцепту, стратегія «штанги» та стратегія процентних очікувань.

Стратегія короткострокового акцепту зумовлюється бажанням банку вкладати кошти на період, що можна прогнозувати. Однією з її переваг є управління ліквідністю установи. Однак основною причиною вибору такої стратегії є неможливість довгострокового інвестування в умовах нестабільних ринків [57].

Стратегія довгострокового акцепту дає комерційному банку підвищену дохідність, оскільки довгострокові фінансові інструменти мають більшу дохідність порівняно з короткостроковими. Однак вони мають підвищений ризик, тому тут необхідний саме таймінг, який супроводжується дослідженнями ринку. Використання такої стратегії в

Україні можливе завдяки «добровільному» введенню в обіг конверсійних облигацій внутрішньої державної позики (КОВДП).

Узагалі, для банківських установ найбільш оптимальною з точки зору компромісу між ліквідністю та дохідністю є стратегія «штанги». При цьому об'єктом диверсифікації є час погашення або сплати доходів по цінних паперах, коли банк вкладає кошти в короткострокові та довгострокові, а інвестування в середньострокові не здійснюється. Така стратегія є особливо популярною серед регіональних філій і відділень банків [58].

Стратегія процентних очікувань базується на коригуванні складу портфеля залежно від зміни ринкових ставок.

Таким чином, наведені стратегії управління інвестиційним горизонтом мають чимало недоліків, а їх застосування можливе тільки за умови проведення попереднього аналізу. Крім цього, більшість цих стратегій орієнтуються на фінансові інструменти з фіксованою дохідністю та не враховують специфіку інструментів з невизначеною дохідністю, таких як акції, ф'ючерсні контракти та опціони. Однак тільки час обмежує коло управління інвестиційним горизонтом.

3.3. Методологічне забезпечення удосконалення оцінки та управління ризиками інвестиційної діяльності ПАТ КБ «Приватбанку»

В ПАТ КБ «Приватбанк» розроблена ефективна система управління ризиками, проте процес розширення портфеля цінних паперів за рахунок збільшення частки операцій з акціями підприємств спонукає до розширення методики оцінки та управління ризиками інвестиційної діяльності.

На основі результатів аналізу було виявлено, що банк проводить активну інвестиційну політику, проте в інвестиційному портфелі банку значний обсяг займають державні цінні папери. З метою збільшення

дохідності портфеля цінних паперів було прийнято рішення про нарощення обсягів інвестиційних операцій з акціями підприємств.

Одним з основних методів управління ризиками, що пропонується до використання в роботі є аналіз макроекономічних ризиків на початковому етапі інвестиційної діяльності, тобто, під час розробки інвестиційної політики банку.

До системи макроекономічних ризиків можна віднести наступні:

- ризик зміни законодавства на користь певних бізнес-груп;
- ризик націоналізації, реприватизації, примусової зміни форми власності або організаційно-правової форми емітента;
- ризик порушень у роботі судової гілки влади, рейдерських атак;
- ризик соціальних заворушень, війни, терористичних актів, масових страйків;
- ризик економічних конфліктів з іншими країнами;
- ризик зміни кон'юнктури (зміна попиту та пропозиції, внаслідок чого змінюється доходність об'єктів інвестування та вартість відповідних цінних паперів);
- валютний ризик;
- ризик зміни процентних ставок (ставки рефінансування або середньо ринкової ставки за кредитами);
- інфляційний ризик [27].

Таким чином, макроекономічні ризики пов'язані з можливими втратами від вкладення коштів через можливі погіршення економічних умов, політичної ситуації, соціальних заворушень, відмовою держави від виконання своїх обов'язків, посилюванням валютного контролю, і, як наслідок, зниженням рейтингу країни, під юрисдикцією якої знаходиться компанія емітент.

Також можливі втрати через зміну законодавчих вимог і введення нових законодавчих норм, через перевищенням рівня інфляції над рівнем

дохідності вкладень, негативний вплив коливань обмінних курсів валюти вкладень та втрати, що обумовлені специфікою вкладень у різні галузі.

Втрати від вкладень у підприємства галузей, які схильні до циклічних коливань будуть значно вищі, ніж вкладення у компанії, що працюють в стабільних галузях.

Управляти макроекономічними ризиками банк не може, тому єдиним методом щодо зниження даних ризиків є їх попередження, що проявляється у плануванні та врахуванні їх під час розробки стратегії діяльності банку.

Банк повинен бути готовий до настання тих чи інших видів ризику та збитків, що можуть виявитися. Тому дуже важливим аспектом є врахування можливих макроекономічних ризиків під час розробки інвестиційної політики банку.

Розглянемо, як впливають окремі види макроекономічних ризиків на інвестиційну діяльність ПАТ КБ «Приватбанку» на окремих етапах існування портфеля цінних паперів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Вплив макроекономічних чинників на інвестиційну діяльність банку

[36]

Макроекономічні ризики	Рівень впливу			
	ОП	П	І	З
Ризик зміни законодавства на користь певних бізнес-груп	1	1	4	8
Ризик націоналізації, реприватизації, примусової зміни форми власності або організаційно-правової форми емітента	0	1	7	8
Ризик порушень у роботі судової гілки влади, рейдерських атак	0	0	6	8
Ризик соціальних заворушень, війни, терористичних актів, масових страйків	2	3	7	9
Ризик економічних конфліктів з іншими країнами	0	1	4	8
Ризик зміни кон'юнктури (зміна попиту та пропозиції, внаслідок чого змінюється доходність об'єктів інвестування та вартість відповідних цінних паперів)	2	3	4	8
Валютний ризик	2	1	6	5
Ризик зміни процентних ставок (ставки рефінансування або середньоринкової ставки за кредитами)	1	1	4	6
Інфляційний ризик	1	1	4	5

Можливі втрати, обумовлені виникненням ризику, представлені в табл. 3.1 ранжувалися наступним чином: 0 – втрати відсутні; 1 – втрати, пов'язані зі зміною інвестиційної стратегії; 2 – втрати, пов'язані зі збільшенням тривалості періоду формування фонду інвестиційних ресурсів; 3 – втрати, пов'язані із залученням необхідних додаткових ресурсів; 4 – зростання витрат на поточне управління портфеля цінних паперів; 5 – втрати від закриття збиткових позицій; 6 – втрати від незапланованого закриття інвестиційних позицій та недоотримання запланованих доходів; 7 – втрати від утримання неліквідних та збиткових інвестиційних позицій в портфеля цінних паперів; 8 – втрати від неможливості закриття інвестиційних позицій; 9 – втрати від неможливості ліквідації портфеля цінних паперів.

Дані щодо впливу ризиків на діяльність банку в табл. 3.1 представлені за наступними етапами життєвого циклу портфеля цінних паперів: ОП – організаційно-підготовчим (розробка інвестиційної стратегії, формування потенційного кола інвесторів); ІП – інвестиційно-підготовчим (розподіл фонду інвестиційних ресурсів на активну та пасивну частину, структуризація напрямків та інструментів інвестування за рівнем ризику, доходністю, строковістю тощо); І – інвестиційним (формування та поточне управління портфелем цінних паперів); З – завершальним [17].

Проаналізувавши дані табл. 3.1, можна зробити висновок, що макроекономічні ризики неможливо контролювати інвестору. Вони виникають незалежно від інвестиційних рішень, що приймаються ним, і фінансових інструментів, що використовуються. Управління даними видами ризиків полягає в постійному аналізі політичної та економічної ситуації, що складається, соціальної обстановки, динаміки інфляції, зміни законодавчої бази і спрямоване на прогнозування розвитку подій у майбутньому. Дослідження зовнішніх ризиків дозволяє визначати час виходу на ринок і виходу з нього, а також перекидання коштів з одного ринкового сегмента на інший. Незважаючи на те, що інвестор своїми силами не може усунути джерело ризику, ретельний аналіз робить цей ризик більш передбачуваним і,

отже, менш небезпечним. На кожному етапі існування портфеля цінних паперів банк може нести певні витрати, що пов'язані з настанням тих чи інших ризиків. В такому випадку основним методом управління, є аналіз можливих ризиків, величини можливих збитків та формування резервів за ними.

Банк, з метою управління ризиками, проводить періодичні стрес-тести, але, їх необхідно дещо доповнити. Стрес-тестування має включати в себе компоненти як кількісного, так і якісного аналізу. У відношенні інвестиційних операцій кількісний аналіз спрямований, насамперед, на визначення можливих коливань основних макроекономічних показників і оцінку їх впливу на різні складові інвестиційних активів банку і на портфель в цілому. З допомогою методів кількісного аналізу визначаються ймовірні стресові сценарії, яким можуть піддатися комерційні банки. Якісний аналіз акцентований на двох основних завданнях:

- оцінка спроможності комерційного банку компенсувати можливі великі збитки;
- визначення комплексу дій, які повинні бути вжито комерційним банком для зниження рівня ризиків і збереження капіталу.

Важливим елементом формування інвестиційної політики банку є також врахування макропрогнозів. Врахування даного чинника, дозволить ефективніше будувати політику інвестиційної діяльності банку.

Один із способів виявлення та управління ризиками є фундаментальний аналіз. Він ґрунтується на аналізі і прогнозах розвитку економіки на макрорівні. Передбачається, що це дозволить не тільки виявити причини поточного зміни цін і оцінити ризики, але також спрогнозувати майбутні зміни курсів внаслідок впливу деяких зовнішніх подій або фактів на ринок.

Проаналізувавши вищенаведені дані, в роботі був запропонований алгоритм формування політики інвестиційної діяльності з урахуванням

макроекономічних факторів та макропрогнозів на майбутній проміжок часу (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Етапи формування інвестиційної політики банку з урахуванням макропоказників [31]

На першому етапі відбувається проведення фундаментального аналізу, який допомагає виявити основні види ризиків, оцінити ситуацію в країні, в якій функціонує банк. Результати проведеного аналізу є підґрунтям для формування інвестиційної політики банку.

На другому етапі відбувається аналіз макропрогнозів: рівень росту ВВП, темпи інфляції, обсяги збитків та доходів бюджету, платіжний баланс тощо. Так, звичайно, якщо макропрогнози досить песимістичні, то банк намагатиметься мінімізувати можливі збитки від інвестиційної діяльності і не буде проводити активну інвестиційну політику в умовах нестійкого зовнішнього середовища чи несприятливої політичної ситуації.

Наступним кроком є проведення стрес-тестування, яке допомагає оцінити ризик банку, що виникає в результаті екстремальних змін на ринку, і дозволяє виявити ознаки потенційних збитків, які можуть виникнути в результаті таких змін. Стрес-тестування використовується для того, щоб переконатися в тому, що був вивчений великий діапазон варіантів розвитку подій з метою розуміння уразливості, і що система управління та контролю є

всебічної, прозорою і володіє швидкою реакцією на зміну ринкових умов і на події, що відбуваються як у світі, так і в українській економіці.

Оцінка ризику банку та величини можливих збитків дозволяє розробити банку ефективну стратегію, сформувати резерви під можливі збитки, оцінити обсяг інвестиційної діяльності тощо.

Наступним кроком банку є визначення виду інвестиційної політики: агресивну, направлену на значний обсяг портфеля торгових цінних паперів, помірну, дотримуючись стратегії «вкласти гроші в цінні папери та чекати». Відповідно до проаналізованих макроекономічних ризиків та макропрогнозів банк обирає помірну, консервативну чи агресивну політику.

Обравши вид інвестиційної політики, банк визначає структуру та обсяг портфеля цінних паперів та здійснює вибір об'єкта інвестування.

Таким чином, запропонований в роботі метод формування інвестиційної політики банку дозволяє виявити можливі макроекономічні ризики за допомогою фундаментального аналізу, проаналізувати макропрогнози щодо розвитку економічної ситуації в країні в цілому та інвестиційного середовища загалом. Після цього банк оцінює макроекономічні ризики за допомогою стрес-тестування та виявляє величину можливих збитків від настання даних ризиків. Це дозволяє скоригувати основну стратегію розвитку банку, сформувати резерви за можливими збитками та створити підґрунтя для формування ефективної інвестиційної політики. На основі отриманих даних банк визначає вид інвестиційної політики, розмір та структуру портфеля цінних паперів та здійснює вибір об'єктів інвестиційних вкладень на основі методу, що був запропонований в роботі.

У процесі управління інвестиційними ризиками банку надзвичайно важливо створити умови, що дозволяють уникнути виникнення портфельних ризиків. Ці ризики у більшості випадків є наслідком неефективної організації самого процесу формування портфеля цінних паперів і їх існування вказує на недостатню кваліфікацію банківського менеджменту для проведення

ефективного інвестування у фінансові активи. Так як на даний момент інвестиційний портфель банку представлений мало ризиковими державними цінними паперами, то портфельні ризики є незначними. Проте зі зростанням обсягів операцій з акціями підприємств дане питання стоятиме більш гостро. Як метод зниження портфельного ризику в даному випадку нами був запропонований метод всебічного аналізу інвестиційної привабливості акцій, що дозволяє обрати цінні папери з нижчим рівнем ризику на етапі прийняття рішення про їх купівлю [19].

Також важливо відмітити, що при здійсненні операцій з акціями виникає галузевий ризик. ПАТ КБ «Приватбанк» задля його мінімізації варто включати в портфель акції підприємств різних галузей економіки.

Формування та вибір інвестиційної стратегії комерційним банком є складним багаторівневим процесом, що виходить із поставлених стратегічних цілей інвестиційної діяльності, і в кінцевому результаті дає можливість для досягнення головної мети інвестиційної діяльності – максимізації прибутку при мінімальному ризику. Таким чином, для підвищення якості управління інвестиційною діяльністю слід використовувати комплексний процес управління, підпорядкований єдиному стратегічному завданню, орієнтованому на успішну реалізацію інвестиційної політики банку.

В умовах обмежених власних фінансових ресурсів інтегроване управління портфелем цінних паперів розглядається як один із прийнятних підходів до управління інвестиційною діяльністю. Застосування такої концепції при реалізації інвестиційної політики може сприяти оптимізації управлінських рішень в інвестиційній діяльності, ефективнішому використанню обмежених інвестиційних ресурсів, зниженню потреби в ресурсах, що залучаються, позитивній динаміці основних показників фінансової діяльності банку.

Слід також відмітити, що сьогодні ефективність інвестиційної діяльності значною мірою залежить і від організації управління нею.

Ухвалення рішень про інвестиції є найбільш складним і важливим завданням, у зв'язку з чим виникає необхідність інтеграції діяльності всіх учасників процесу управління інвестиційною діяльністю, що можливо реалізувати тільки через єдину структуру управління інвестиціями в рамках загальної організаційної структури управління фінансами банку. В умовах швидкоплинної кон'юнктури ринку, коли постає завдання нарощування конкурентних переваг, ефективнішим, вважаємо, є дивізійний вид структури управління інвестиційною діяльністю [15, С.53], який передбачає делегування частини управлінських функцій іншим структурним одиницям, що дасть змогу внутрішнім підрозділам банку частково брати відповідальність за реалізацію інвестиційної діяльності.

Для підвищення ефективності та якості управління інвестиційною діяльністю необхідне:

- ✓ оптимальне поєднання централізації і децентралізації управління інвестиційною діяльністю;
- ✓ вироблення нових цілей і завдань з удосконалення організації аналітичного забезпечення процесу управління інвестиційною діяльністю;
- ✓ постійне інформаційне забезпечення процесу управління інвестиційною діяльністю;
- ✓ безперервне підвищення кваліфікації менеджерів, пов'язаних з управлінням інвестиційною діяльністю.

Для підвищення якості роботи з управління інвестиційною діяльністю доцільно автоматизувати основні її процеси. Шляхом впровадження нових інформаційних технологій можна вирішити низку проблем, пов'язаних як зі спрощенням системи управління фінансовою діяльністю банку в цілому, так і зі спрощенням процесу управління інвестиційною діяльністю зокрема.

У процесі банківської інвестиційної діяльності можуть виникати відхилення, тобто розбіжності між бажаними (плановими) і фактичними показниками. Для своєчасного виявлення відхилень і відповідного реагування на них здійснюється відповідний контроль. Його основними

завданнями є перевірка фактичних результатів, зіставлення їх із плановими і виявлення відхилень, з'ясування причин їх виникнення, аналіз та прогнозування наслідків, вживання заходів для усунення відхилень і поліпшення результатів роботи. Ефективність, безпека інвестиційної діяльності на цьому управлінському етапі залежатиме від компетентності, досвіду, інтуїції менеджера, який зможе точно встановити, які відхилення є несуттєвими, а які несуть у собі загрозу безпеці банку. Значні відхилення потребують негайного і ретельного дослідження. Відхилення можуть виникнути внаслідок прорахунків у плануванні або у процесі реалізації інвестиційних рішень. Контроль потрібен для того, щоб визначити, чи правильними є інвестиційні рішення, як вони здійснюються у часі і за вартістю. Контроль – це своєрідний гарант виконання планових завдань. Ефективність контролюючої функції в інвестиційній діяльності банку залежить від дотримання таких принципів, як законність, безперервність, своєчасність, відповідальність, точність і повнота інформації.

ВИСНОВКИ

Процес організації, функціонування та розвитку ринку цінних паперів в Україні тісно пов'язаний із банків, які відіграють активну роль в організації руху фінансових потоків.

Ринок цінних паперів являє собою сукупність економічних відносин, зв'язаних з емісією, розміщенням, купівлею-продажем цінних паперів, а також державним та інституційно-правовим їх регулюванням. Ринок цінних паперів підрозділяється на чотири основні сегменти.

В різних країнах сформувалися різні моделі організації ринку цінних паперів, основними з яких є три моделі побудови інституційної інфраструктури фінансового ринку: банківська, яка в економічній літературі зветься німецькою моделлю, небанківська (американську модель) та змішану модель. В Україні згідно з законодавством формується змішана модель організації ринку цінних паперів, яка передбачає функціонування як універсальних так й спеціалізованих банків.

Виходячи з ролі, яку виконують банки при здійсненні визначених вище функцій, діяльність банків на ринку цінних паперів можна підрозділити на три основних види. Кожний з цих видів діяльності містить у собі широкий спектр різноманітних операцій, опосередковуючих як рух самих цінних паперів, так і реалізацію прав, що впливають з цих цінних паперів.

Діяльність банків як емітентів цінних паперів (емісійна діяльність) полягає у випуску власних цінних паперів, з метою залучення коштів для формування і поповнення статутного капіталу, а також з метою тимчасового залучення ресурсів для проведення окремих банківських операцій, фінансування певних програм чи напрямів діяльності.

Банки в Україні є активними учасниками випуску акцій. Обсяг емісії акцій основних емітентів становив 97,46% від загального обсягу випусків акцій, зареєстрованих Національною Комісією по цінним паперам и фондовому ринку в Україні.

Діяльність банків як інвесторів цінних паперів (інвестиційна діяльність) передбачає вкладення коштів у цінні папери від свого імені й за свій рахунок, насамперед, з метою одержання прибутку та відноситься до активних операцій банку.

У зв'язку із функціонуванням ринку цінних паперів важливого значення набуває посередницька діяльність банків. Законодавством України визначено, що на фондовому ринку банки можуть здійснюватися різні види професійної діяльності: з торгівлі цінними паперами; із управління активами інституційних інвесторів та депозитарну діяльність.

Отже банки надають своїм клієнтам широкий спектр послуг. Проте, особливу увагу банки приділяють інвестиційним операціям, оскільки саме вони є найбільш дохідними операціями з цінними паперами. Тому подальші дослідження буде спрямовано саме на аналіз та вдосконалення саме цих операцій на прикладі ПАТ КБ «Приватбанку».

Операції з цінними паперами в економічно розвинених країнах світу приносять понад 30% доходів і є пріоритетним напрямком здійснення інвестицій. В Україні портфель цінних паперів займає, як правило, незначну у порівнянні з кредитними операціями, частку в активах банку. При цьому ПАТ КБ «Приватбанк» за цим показником поступається іншим великим банкам (його частка складає лише 3,77%)

Аналіз структури інвестиційного портфеля ПАТ КБ «Приватбанк» визначив, що основними інвестиціями банку є вкладення в асоційовані та дочірні компанії.

Аналіз змін в КІП (кредитно-інвестиційному портфелі) банку свідчать про його збільшення на 13,09 %. При цьому темпи приросту операцій з цінними паперами (35,47%) перевищують темпи приросту кредитно-інвестиційного портфеля, що є позитивними змінами з позиції інвестиційної діяльності банку.

Від операцій з цінними паперами ПАТ КБ «Приватбанк» може отримати різні види доходу, зокрема: процентний, торговельний,

дивідендний та від участі в капітал. Проведений структурний аналіз видів доходів показав, що загалом у 2016 році в порівнянні з 2015 роком структура доходів погіршилась за рахунок зменшення доходу від торгівлі цінними паперами в торговому портфелі банку. Отже, ПАТ КБ «Приватбанк» необхідно переглянути свою політику з управління цінними паперами, аби збільшити доходи.

Проте, в цілому, інвестиційна діяльність ПАТ КБ «Приватбанк» у 2016 році покращилась в порівнянні з 2015 роком, про це свідчить збільшення вкладень у цінні папери та збільшення цінних паперів у портфелі на продаж, до погашення та інвестицій в асоційовані та дочірні компанії. Ці зміни сприяють підвищенню доходності та ліквідності банку та зниженню загального ризику активних операцій.

Інвестиційна діяльність банку тісно пов'язана з ризиками, які є невід'ємною складовою ринкової форми господарювання. Інвестиційний ризик — це можливість відхилення конкретних інвестиційних рішень чи дій банку від запланованих. Ці відхилення можуть бути пов'язані як із додатковими доходами, так і з додатковими витратами, оскільки отримані величини є випадковими, тобто невідомими на момент прийняття інвестиційного рішення.

Ефективність оцінки ризиків та управління ними значною мірою залежить від їх класифікації. В процесі інвестиційної діяльності одним із головних завдань є управління банківськими ризиками, що являє собою процес поетапного впливу відповідальних підрозділів банківської установи на величину ризику від інвестиційної діяльності банку з метою його мінімізації.

Основними етапами управління інвестиційними банківськими ризиками є такі: ідентифікація інвестиційних ризиків; аналіз та оцінка інвестиційних ризиків; мінімізація інвестиційних ризиків завдяки використанню певних методів; моніторинг інвестиційних ризиків.

Серед основних методів згідно яких може здійснюватися оптимізація (зниження) рівня інвестиційних банківських ризиків, виділяють:

внутрішні методи (диверсифікація; хеджування; лімітування; спеціальні механізми торгівлі та укладання угод, що знижують імовірність втрат за рахунок ускладнення й подорожчання технічних процедур; управління активами й пасивами; отримання додаткової інформації;

зовнішні методи (перенесення ризиків на іншу особу за допомогою гарантій або страхування; розподіл ризиків між великою кількістю осіб («диверсифікація навпаки»)).

В ПАТ КБ «Приватбанк» розроблена ефективна система управління ризиками, проте процес розширення портфеля цінних паперів за рахунок збільшення частки операцій з акціями підприємств спонукає до розширення методики оцінки та управління ризиками інвестиційної діяльності.

Одним з основних методів управління ризиками, що пропонується до використання в роботі є аналіз макроекономічних ризиків на початковому етапі інвестиційної діяльності, тобто, під час розробки інвестиційної політики банку. Оскільки управляти макроекономічними ризиками банк не може, тому єдиним методом щодо зниження даних ризиків є їх попередження, що проявляється у плануванні та врахуванні їх під час розробки стратегії діяльності банку.

З урахуванням даного впливу в роботі був запропонований алгоритм формування політики інвестиційної діяльності з урахуванням макроекономічних факторів та макропрогнозів на майбутній проміжок часу.

На першому етапі відбувається проведення фундаментального аналізу, який допомагає виявити основні види ризиків, оцінити ситуацію в країні, в якій функціонує банк. Результати проведеного аналізу є підґрунтям для формування інвестиційної політики банку

На другому етапі провадять аналіз макропрогнозів: рівень росту ВВП, темпи інфляції, обсяги збитків та доходів бюджету, платіжний баланс тощо.

Наступним кроком є проведення стрес-тестування, яке допомагає оцінити ризик банку, що виникає в результаті екстремальних змін на ринку, і дозволяє виявити ознаки потенційних збитків, які можуть виникнути в результаті таких змін. Оцінка ризику банку та величини можливих збитків дозволяє розробити банку ефективну стратегію, сформувати резерви під можливі збитки, оцінити обсяг інвестиційної діяльності тощо.

Наступним кроком банку є визначення виду інвестиційної політики: помірної, консервативної чи агресивної політики.

Обравши вид інвестиційної політики, банк визначає структуру та обсяг портфеля цінних паперів та здійснює вибір об'єкта інвестування.

Таким чином, запропонований в роботі метод формування інвестиційної політики банку дозволяє виявити можливі макроекономічні ризики за допомогою фундаментального аналізу, проаналізувати макропрогнози щодо розвитку економічної ситуації в країні в цілому та інвестиційного середовища загалом. Після цього банк оцінює макроекономічні ризики за допомогою стрес-тестування та виявляє величину можливих збитків від їхнього настання, що дозволяє скоригувати основну стратегію розвитку банку, сформувати резерви за можливими збитками та створити підґрунтя для формування ефективної інвестиційної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Активізація інвестиційного процесу в Україні: колективна монографія / [Т.В. Майорова, М.І. Диба, С.В. Онишко та ін.]; за наук. ред. М.І. Диби, Т.В. Майорової. – К.: КНЕУ, 2012. – 472 с.
2. Аналіз банківської діяльності [Текст] / [Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. та ін.] ; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с.
3. Аналіз діяльності комерційного банку [Текст] : навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича. – Житомир : ПП «Рута», 2001. – 384 с.
4. Аналітичний огляд банківської системи за результатами 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
5. Банківський менеджмент [Текст] : навч. посіб. / [О. А. Кириченко, І. В. Геленко, С. А. Роголь та ін.] ; за ред. О. А. Кириченка. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання–Прес, 2002. – 438 с.
6. Банківські операції / [за ред. В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янської]. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
7. Банківські операції: Підруч. / За ред. В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янської. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
8. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
9. Банківські операції: Підручник. – 2-ге вид., випр. і доп./ А.М.Мороз, М.І.Савлук, М.Ф.Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М.Мороза. К.: КНЕУ, 2005. – 476 с.
10. Білоцька М. Ф. Регулювання фінансових ринків: світовий досвід / М. Ф. Білоцька // Фондовый рынок. — 2008. — № 44. — С. 28—36.

11. Бражко О.В. Стратегії формування портфеля цінних паперів комерційного банку / О.В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №4. – С. 10-13.
12. Брітченко І. Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України / І. Брітченко, Р. Перепелиця // Вісник НБУ. – 2010. – № 4.– С. 23-27.
13. Василенко Д.В. Диверсифікація інвестиційної діяльності банків: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кан. ек. наук, Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Д.В. Василенко. – Київ, 2009.
14. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2000. – 292 с.
15. Вовчак О. Д. Інвестування [Текст] : навч. посіб. / О. Д. Вовчак. – Львів : Вид-во «Новий Світ-2000», 2008. – 544 с.
16. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2005. – 544 с.
17. Гарбар Ж.В. Напрями діяльності банків на ринку України / Ж.В. Гарбар, В.А.Гарбар // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2016. Вип.13.Ч.2. – С. 119-124.
18. Грушко В.І., Лаптев С.М., ЛюбуньО.С., РаєвськийК.Є. Банківський нагляд: Навч. посіб. – К.: ЦНЛ., 2004. – 264 с.
19. Деревко Ю. Інвестиційні банки: вплив на формування змішаної моделі ринку цінних паперів в Україні / Ю. Деревко // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 90-93.
20. Дорошенко Н. О. Інвестиційний портфель комерційних банків України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Н. О. Дорошенко. – Х. : ХНУ, 2005. – 21 с.

21. Дорошенко Н.О. До класифікації моделей формування оптимального інвестиційного портфеля комерційного банку // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2004. – № 630. – С.67 - 69.

22. Заец А.В., Житный П.Е., Нестеренко П.П. Банковское дело в схемах, таблицах, документах: Учебное пособие. – Луганск: Изд-во ВНУ им. В. Даля, 2002. – 407 с.

23. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // від 7 грудня 2000 року № 2121-III (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від від 16 листопада 2006 року № 358-V) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

24. Закон України «Про Національний банк України» // від 20 травня 1999 року № 679-XIV (станом на 10.01. 2002 року № 2922-III) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

25. Кльоба Л. Г. Фінансова безпека ти ризику банківської інвестиційної діяльності / Л.Г. Кльоба // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №12. – С. 6-12.

26. Кльоба Л.Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю: Монографія / За ред. д.е.н., проф. С.К. Реверчука. – Львів: Тріада плюс, 2007. – 194 с.

27. Колодізев О. М. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері [Текст] : навч. посіб. / О. М. Колодізев, І. М. Чмутова, І. О. Губарева. – Х. : Інжек, 2004. – 405 с.

28. Косова Т. Д., Циганов О. Р. Банківські операції: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літ., 2008. – 372 с.

29. Коцовська Р., Ричаківська В та інші. Операції комерційних банків – Львів: ЛБІ НБУ, 2001 – 276 с.

30. Крючков В. Шляхи поліпшення кредитних, інвестиційних операцій банків та їхньої роботи з цінними паперами. – К.: Фенікс, 2011. – 172 с.

31. Куш О. Методи управління інвестиційним портфелем банку та їх характеристика / О. Куш // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – №10. – С.12-16
32. Куш О. Управління банківським портфелем цінних паперів в умовах нестабільності на фондовому ринку / О. Куш // Економіка і держава. – 2012. – № 1. – С. 93-96
33. Луців Б. Л. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України [Текст] : дис. ... д-ра екон. наук / Б. Л. Луців. – Київ : Київський національний економічний університет, 2004. – 467 с.
34. Луців В., Інвестиційний банківський портфель [Текст]: монографія – К.: Лібра, 2002. – 192 с.
35. Майорова, Т.В. Формування інвестиційного капіталу в умовах глобальних викликів / Т.В.Майорова, В.М.Дибя //Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 18. – С. 4-8.
36. Меньшикова А. Регулювання ринку цінних паперів у Європейському Союзі / А. Меньшикова // Фінансовий ринок України. — 2009. — № 6. — С. 22—24.
37. Мещеряков, А. А. Організація діяльності комерційного банку [Текст]: Навчальний посібник / А. А. Мерещаков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 608 с.
38. Микова М. Механізм функціонування інвестиційних банків в Україні / М. Микова, В. Пантелєєв // Економічний часопис ХХІ. – 2011. – № 7-8. – С. 47-49.
39. Мойсеєнко І. П. Інвестування [Текст] : навч. посіб. / І. П. Мойсеєнко. – К. : Знання, 2006. – 458 с.
40. Музиченко А.С. Інвестиційнадіяльність // Прогнозування і розробка програм /Музиченко А.С., Сторожук І.А. ,В.Ф.Беседін та інші; за ред. В.Ф.Беседіна.; – К.: Наук. Світ, 2006. – 468 с.

41. Навроцька Н. Формування моделі українського ринку цінних паперів / Н. Навроцька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 2-11. – С. 146-150.
42. Онікієнко С.В. Регулювання інвестиційної діяльності банку: монографія. – К.: КНЕУ, 2013. – 217 с.
43. Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.privatbank.ua>
44. Офіційний сайт Української асоціації банків в мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aub.org.ua
45. Пересада А. А. Управління банківськими інвестиціями : монографія / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2005. – 388 с.
46. Петрук О. М. Банківська справа : [навч. посібник] / За ред. д.е.н., проф. Ф. Ф. Бутинця. – К. : Кондор, 2010. – 461 с.
47. Портфельне інвестування : навч. посібник / А. А. Пересада, О. Г. Шевченко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева. – К. : КНЕУ, 2004. – 408 с.
48. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник./ Л. О. Примостка — 3-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2012. — 338 с.
49. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія. — КНЕУ, 2002.— 316 с.
50. Примостка Л.О. Теорія та практика управління: монографія / Л.О. Примостка, О.В. Лисенок, О.О. Чуб. –К. : КНЕУ, 2008. – 456 с.
51. Пурій Г.М. Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України / Г.М. Пурій // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №21. – С. 9-12
52. Пшик Б.І. Інвестиційне кредитування / Б.І. Пшик: Навч. посібн. – Львів: ЛБІ НБУ, 2005. – 291 с.
53. Рисін В. В. Довгострокові фінансові інвестиції банків в Україні / В.В. Рисін // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія

банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Т. 24. Ц С. 113 – 122

54. Річний звіт за 2016 рік національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/NSSMC/2016-77829441>

55. Рудалева Л. В. Роль банків України на фондовому ринку України в умовах модернізації економіки / Л.В. Рудалева // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. - №23. – С. 15-22.

56. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

57. Снігурська Л. П. Банківські операції і послуги: Навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2006. – 456 с.

58. Сословський В. Г. Аналіз вибору інвестиційних стратегій / В. Г. Сословський // Вісник УБС НБУ. – 2008. – № 1. – С. 63–67.

59. Тимків А.О. Система ризи-менеджменту в інвестиційній [Текст] : дис. ... к-та екон. наук / А.О. Тимків. – Тернопіль : Тернопільській національний економічний університет, 2011. – 225 с.

60. Тиркало Р. І., Кравчук І. С. Банківські операції з цінними паперами: Монографія. — Тернопіль: Карт-бланш, 2004. — 211 с.

61. Ткачук К.Н., М.О. Халімовський, В.В. Зацарний, Зеркалов Д.В. та Основи охорони праці. Підручник. — К.: Основа, 2006-448 с.

62. Управління ризиками банків [Текст] : монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.

63. Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу [Текст] – К.: КНЕУ, 2010 – 519 с.

64. Череп А. В., Андросова О. Ф. Банківські операції: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2008. – 410 с.

65. Шарп У. Инвестиции [Текст] / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 1028 с.
66. Шевченко Р. І. Банківські операції: Навч.-метод. Посіб. Для самост. вивч. дисц. – К. : КНЕУ, 2003 – 160 с.
67. Шелудько Н.М. Банківське кредитування інвестицій у перехідній економіці України: Монографія. – К.: Об'єднаний ін-т економіки НАНУ, 2005. – 318 с.
68. Markowitz Harry M. Portfolio Selection [Text] / M. Harry Markowitz // Journal of Finance. – 1952. – Vol. 7. – № 1 (March). – P. 77–91.

ДОДАТКИ

Звіт про фінансовий стан банку

АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	25 356 346	16 592 376
Кошти обов'язкових резервів банку в Національному банку України	6	1 238 199	1 356 840
Торгові цінні папери	7	20	122 841
Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		-	-
Кошти в інших банках	8	3 137 515	3 851 211
Кредити та заборгованість клієнтів	9	113 759 164	101 040 530
Цінні папери в портфелі банку на продаж	10	286 673	83 638
Цінні папери в портфелі банку до погашення	11	239 567	72 227
Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії	12	1 178 522	979 744
Інвестиційна нерухомість	13	13 762	1 507
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		-	188
Відстрочений податковий актив		19 420	257
Гудвіл		-	-
Основні засоби та нематеріальні активи	14	2 475 773	2 018 056
Інші фінансові активи	15	985 136	788 814
Інші активи	16	103 074	164 387
Необоротні активи, утримані для продажу, та активи групи вибуття	17	47 549	40 479
Усього активів		148 840 720	127 113 095
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	18	11 912 840	10 104 288
Кошти клієнтів	19	106 324 238	91 288 195
Боргові цінні папери, емітовані банком	20	7 995 554	6 323 709
Інші залучені кошти	21	3 103	51 415
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		51 277	20 913
Відстрочені податкові зобов'язання		84 525	4 910
Резерви за зобов'язаннями	22	39 588	38 800
Інші фінансові зобов'язання	23	2 297 367	1 157 456
Інші зобов'язання	24	605 241	150 683
Субординований борг	25	1 226 226	1 225 747
Зобов'язання групи вибуття		-	-
Усього зобов'язань		130 539 959	110 366 116
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	26	14 897 555	13 545 172
Емісійні різниці	26	19 709	19 709
Незарєстровані внески до статутного капіталу		-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		1 571 423	1 572 310
Резерви та інші фонди банку		1 250 569	1 177 136
Резерви переоцінки		561 505	432 652
Неконтрольована частка		-	-
Усього власного капіталу		18 300 761	16 746 979
Усього зобов'язань та власного капіталу		148 840 720	127 113 095

Затверджено до випуску та підписано

Додаток Б

Звіт про прибутки та збитки

1	2	3	4
Процентні доходи	29	18 153 983	16 991 957
Процентні витрати	29	(10 104 859)	(8 846 283)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	29	8 049 124	8 145 674
Комісійні доходи	30	3 781 131	4 308 845
Комісійні витрати	30	(507 416)	(672 479)
Результат від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	36.1, 36.2, 36.3	(21)	38 432
Результат від операцій з надкування справедливої вартості		-	-
Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визначним результатом переоцінки у фінансових результатах		-	-
Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	10	1 580	(4 700)
Результат від операцій з іноземною валютою	36.1, 36.2, 36.3	640 108	574 195
Результат від переоцінки іноземної валюти	36.1, 36.2, 36.3	(27 317)	(143 274)
Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		-	-
Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
Збиток/(прибуток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
Відрахування до резерву під знецінення кредитів та коштів в інших банках	36.1, 36.2, 36.3	(4 898 866)	(6 226 393)
Відрахування до резерву під знецінення дебіторської заборгованості та інших фінансових активів	36.1, 36.2, 36.3	(9 728)	(11 509)
Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	36.1, 36.2, 36.3	279	7 435
Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення		-	-
Відрахування до резервів за зобов'язаннями	36.1, 36.2, 36.3	(307)	52 055
Інші операційні доходи	31	3 52 293	584 855
Адміністративні та інші операційні витрати	32	(5 586 216)	(5 081 564)
Частка в прибутку/(збитку) асоційованих компаній	12	-	-
Прибуток/(збиток) до оподаткування		1 794 644	1 571 572
Витрати на податок на прибуток	33	(261 884)	(145 756)
Прибуток/(збиток) від діяльності, що триває		1 532 760	1 425 816
Прибуток/(збиток) від припиненої діяльності після оподаткування		-	-
Прибуток/(збиток) за рік		1 532 760	1 425 816
Прибуток/(збиток), що належить:		-	-
власникам банку		-	-
неконтрольованій частці		-	-
Прибуток/(збиток) на акцію від діяльності, що триває:		-	-
чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію		-	-
скоригований чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію		-	-
Прибуток/(збиток) на акцію від припиненої діяльності:		-	-
чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію		-	-
скоригований чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію		-	-
Прибуток/(збиток) на акцію, що належить власникам:		-	-
чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію за рік		-	-
скоригований чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію за рік		-	-

Затверджено до вилучення та підписано

"___" _____ 2013 року

Голова Правління
ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Додаток В

Примітка 7. Торгові цінні папери

Таблиця 7.1. Торгові цінні папери

1	Боргові цінні папери:	-	-
1.1	державні облигації	-	-
1.2	облигації місцевих позик	-	-
1.3	облигації підприємств	-	-
1.4	векселі	-	-
2	Акції підприємств	20	122 841
3	Усього торгових цінних паперів	20	122 841

Додаток Г

Примітка 10. Цінні папери в портфелі банку на продаж

Таблиця 10.1 Цінні папери у портфелі банку на продаж

1	2	3	4
1	Боргові цінні папери:	396	1 537
1.1	державні облигації	-	-
1.2	облигації місцевих позик	-	-
1.3	облигації підприємств	396	1 537
1.4	векселі	-	-
2	Акції підприємств та інші цінні папери з нефіксованим прибутком:	289 463	86 444
2.1	справедлива вартість яких визначена за даними оприлюднених котирувань цінних паперів на фондових біржах	-	-
2.2	справедлива вартість яких визначена за розрахунковим методом	-	-
2.3	за собівартістю (справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо)	289 463	86 444
3	Резерв під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	(3 186)	(4 343)
4	Усього цінних паперів на продаж за мінусом резервів	286 673	83 638

Додаток Д

Примітка 11. Цінні папери в портфелі банку до погашення

Таблиця 11.1. Цінні папери в портфелі банку до погашення

1	2	3	4
1	Державні облигації	167 311	-
2	Облігації місцевих позик	-	-
3	Облігації підприємств	72 256	72 229
4	Векселі	-	-
5	Резерв під знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	-	(2)
6	Усього цінних паперів у портфелі банку до погашення за мінусом резервів	239 567	72 227

Додаток Е

Примітка 12. Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії

Таблиця 12.1. Інвестиції в асоційовані компанії

1	Балансова вартість на початок періоду	979 744	1 025 367
2	Справедлива вартість придбаних чистих активів асоційованої компанії	-	-
3	Гудвіл, пов'язаний з придбанням асоційованої компанії	-	-
4	Частка прибутку асоційованих компаній	-	-
5	Частка змін в інших компонентах сукупного доходу асоційованих компаній	228 906	-
6	Зменшення корисності інвестицій в асоційовані компанії	-	-
7	Переведення інвестицій до портфеля цінних паперів на продаж	(30 128)	(45 623)
8	Переведення інвестицій до складу інвестицій в дочірні компанії	-	-
9	Балансова вартість на кінець періоду	1 178 522	979 744